

Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas

Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos

GRĖSMIŲ NACIONALINIAM SAUGUMUI VERTINIMAS

Vilnius
2017

TURINYS

» ĮVADAS	1
» SANTRAUKA	2
» POLITINIS IR KARINIS SAUGUMAS	4
» RUSIJOS ir BALTARUSIJOS ŽVALGYBOS IR SAUGUMO TARNYBŲ KELIAMOS GRĖSMĖS	13
» ENERGETINIS IR EKONOMINIS SAUGUMAS	19
» INFORMACINIS SAUGUMAS	22
» KIBERNETINIS SAUGUMAS	25
» KONSTITUCINIŲ PAGRINDŲ APSAUGA	29
» KRIZIŲ REGIONAI IR TERORIZMAS	33
» IŠVADOS IR PROGNOZĖS	37

IVADAS

Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento (toliau – VSD) ir Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos (toliau – AOTD) grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas teikiamas visuomenei vadovaujantis Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo 8 ir 26 straipsnių nuostatomis. Dokumente pateikiamas abiejų žvalgybos institucijų bendras neįslaptintas grėsmių, pavojų ir rizikos veiksmų Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui vertinimas.

SANTRAUKA

- **Rusija**, agresyviai siekianti dominuoti regione ir pakeisti globalią jėgų pusiausvyrą, **yra didžiausias grėsmių Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui šaltinis**. 2016 m. Rusijos prezidentas stiprino savo valdžią vis daugiau galios sutelkdamas savo rankose. Gyventojų dėmesys nuo ekonominės krizės Rusijoje ir augančių socialinių problemų nukreipiamas vykdant agresyvią užsienio politiką. Rusija stengiasi įtvirtinti savo pasaulinę galią ir vis agresyviau kišasi į kitų valstybių vidaus ir užsienio politiką, siekdama ją paveikti sau naudinga linkme.

- **Sisteminė Baltarusijos priklausomybė nuo Rusijos išlieka rizikos veiksniu** Lietuvos nacionaliniam saugumui. Rusija yra suinteresuota plėsti įtaką Baltarusijoje, užtikrindama savo interesus, visų pirma karinių, apsaugą. Konflikto su NATO atveju Rusija savo įtakos instrumentus Baltarusijoje galėtų panaudoti tiek prieš Baltarusiją, tiek prieš kaimynines valstybes.

- **2016 m. aktyvią ir agresyvią veiklą prieš Lietuvą tęsė Rusijos bei itin glaudžiai su ja bendradarbiaujančios Baltarusijos žvalgybos tarnybos**. Rusijos žvalgybos tarnybos slaptomis šnipinėjimo ir įtakos operacijomis prieš Lietuvą rėmė Rusijos užsienio politikos tikslus. Dėl 2016 m. vykusių Seimo rinkimų Rusijos žvalgybos tarnybos ypač stengėsi rinkti informaciją apie vidaus politikos procesus, o Rusijos teritorijoje verbavo net ir žvalgybinių galimybių neturinčius Lietuvos gyventojus. Baltarusijos žvalgybos tarnybos verbavo į Baltarusiją vykstančius lietuvius, rinko informaciją apie Lietuvos karinę ir kitą strateginę infrastruktūrą.

- 2016 m. Rusijos ekonominė politika Lietuvos atžvilgiu iš esmės nesikeitė. Lietuvai pasiekus esminių teigiamų pokyčių, **didžiausią pavojų šalies energetiniam saugumui kelia Lietuvos interesų neatitinkantys trečiųjų šalių energetikos projektai** – Astravo atominės elektrinės statyba bei bandymai atgaivinti Baltiškąją atominės elektrinės Kaliningrado srityje projektą.

- **Rusija** stiprina priemones, ribojančias žiniasklaidos laisvę ir prieigą prie alternatyvių informacijos šaltinių šalyje bei **vykdė žiniasklaidos priemonių plėtrą užsienyje**. Pasitelkdama internetinę žiniasklaidą ir propagandinius renginius, **Rusija siekė daryti įtaką Lietuvos ir užsienio auditorijai**, eskaluodama tokias visuomenei jautrias temas, kaip NATO pajėgų dislokavimas ar Sausio 13-oji, viešojoje erdvėje kaltino Lietuvą istorijos falsifikavimu.

- Kibernetinis šnipinėjimas prieš Lietuvos valstybės institucijas, šalies kritinės infrastruktūros objektus, politikus, privatųjį sektorių išlieka grėsme šalies nacionaliniam saugumui. Didžioji dalis **2016 m. prieš Lietuvos valstybinį sektorių įvykdytų kibernetinių išpuolių (kibernetinės atakos, šnipinėjimas) yra siejami su Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybomis**, jų remiamomis grupuotėmis ir pavieniais programišiais.

- Rusija, siekdama atkurti įtaką posovietinėje erdvėje, veikia ir Lietuvos visuomeninius bei politinius procesus. 2016 m. **Rusija siekė silpninti Lietuvos socialinį integralumą, eskaluodama etninę priešpriešą**. Rusijai palankios visuomeninės ir politinės jėgos neįgijo didelės įtakos Lietuvos vidaus procesams, tačiau jų atstovai išnaudojami Rusijos propagandos tikslais. Kraštutinių ir ekstremistinių ideologijų rėmėjų Lietuvoje nėra daug ir jie šiuo metu nepajėgūs savarankiškai išprovokuoti didelio masto neramumų.

- **2016 m. terorizmo grėsmė Europoje išliko didelė**. „Islamo valstybė“ (ISIL) save vadinanti teroristinė organizacija planavo ir vykdė išpuolius Europoje. ISIL **teroro aktų tikimybė augo ir Lietuvos piliečių turistinės traukos šalyse – Egipte ir Turkijoje**. Neatmestina, kad Lietuva, kaip Europos Sąjungos (toliau – ES) ir NATO narė, gali tapti teroristų taikiniu, tačiau tokia tikimybė šiuo metu nėra didelė.

- 2016 m. nelegalių migrantų srautai į Europą sumažėjo, tačiau vis dar kėlė saugumo grėsmes Europai, nes **nelegalių migrantų keliais naudojosi ir dalis teroristinius aktus Europoje rengusių ISIL narių**.

POLITINIS IR KARINIS SAUGUMAS

Lietuvos saugumui reikšmingi Rusijos vidaus politikos procesai

2016 m. Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas ėmėsi radikalių institucinių pokyčių, kurie sustiprino jo valdžią šalyje. Balandžio mėn. vidaus kariuomenės ir teisėsaugos institucijų specialiosios paskirties pajėgų pagrindu buvo įsteigtos prezidentui tiesiogiai pavaldžios Rusijos nacionalinės gvardijos pajėgos („Rosgvardija“), o prie Vidaus reikalų ministerijos prijungtos Federalinė kovos su narkotikų prekyba tarnyba ir Federalinė migracijos tarnyba. „Rosgvardijai“ vadovauti paskirtas buvęs V. Putino asmens sargybinis, lojalumu pasižymintis Viktoras Zolotovs. Svarbiausias „Rosgvardijos“ uždavinys yra garantuoti režimo stabilumą neutralizuojant

galimą visuomenės nepasitenkinimą. Be to, prezidentui pavaldžios ir didelius įgaliojimus turinčios „Rosgvardijos“ sukūrimas sumažina Federalinės saugumo tarnybos (FSB) ir kariuomenės įtaką Rusijoje.

2016 m. V. Putinas atliko didelių personalinius pokyčius aukščiausiuose valdžios sluoksniuose ir taip padidino valdžios koncentraciją. Buvo pakeistas Prezidento administracijos vadovas, vidaus politikos grupė, Užsienio žvalgybos tarnybos (SVR) direktorius, kitų reikšmingų institucijų vadovai, kai kurie gubernatoriai (tarp jų ir Kaliningrado srities). Ryškėja tendencija, kad V. Putinas į atsakingus postus vis dažniau skiria lojalius ir paklusnius, administraciniais gebėjimais pasižyminčius, tačiau neambicingus asmenis, kurie uoliai vykdo bet kokius V. Putino nurodymus. Šių permainų rezultatas – prezidento valdžia tampa vis labiau sutelkta vieno asmens rankose, o tai didina neracionalių, rizikingų ir asmeninių motyvų nulemtų veiksmų tikimybę.

Parlamento rinkimai Rusijoje vyko pagal Kremliaus scenarijų – buvo užtikrinta partijos „Jedinaja Rossija“ pergalė ir marginalizuota opozicija. 2016 m. rugsėjį vykusiuose rinkimuose į Dūmą valdančioji partija „Jedinaja Rossija“ dar labiau sustiprino savo turėtas pozicijas ir gavo konstitucinę daugumą garantuojančias 343 iš 450 vietų parlamente (105 vietomis daugiau nei turėjo praėjusioje kadencijoje), todėl prireikus galės lengvai keisti konstituciją neatsižvelgdama į kitų partijų nuomonę. Šie rinkimai buvo itin nepalankūs nesisteminei opozicijai – nė viena partija neperžengė 3 procentų barjero,

garantuojančio finansavimą iš valstybės biudžeto. Užtikrinta partijos „Jedinaja Rossija“ pergalė pademonstravo, kad režimas represijomis bei manipuliacijomis visiškai kontroliuoja politinius procesus šalyje.

Dėl žemų naftos kainų ir tarptautinės izoliacijos 2016 m. Rusijoje tęsėsi ekonominė krizė, tačiau struktūrinių reformų Kremlius nesiėmė. Nors režimo atstovai kalba apie galimas ekonomines reformas, tačiau mažai tikėtina, kad artimoje (iki 2 metų) perspektyvoje bus priimti kokie nors reikšmingesni sprendimai. Bet kokios galių balansą keičiančios permainos gali kelti grėsmę V. Putino valdžiai, todėl yra pavojingos režimui. 2016 m. pradėta biudžeto deficitui sumažinti skirta privatizacijos programa iš esmės nekeičia ekonomikos struktūros (geriausias pavyzdys – naftos kompanijos „Bašneft“ akcijas nupirko kita valstybinė naftos kompanija „Rosneft“). 2016 m. buvo išnaudota didžioji dalis Rezervo fonde esančių lėšų, likusios lėšos gali būti išnaudotos 2017 m., todėl biudžeto deficitui sumažinti bus pradėtas naudoti Nacionalinės gerovės fondas. 2016 m. pabaigoje pradėjusios augti pasaulinės naftos kainos gali bent iš dalies sumažinti struktūrinių reformų poreikį ir palaikyti Rusijos ekonomikos gyvybingumą dar kelerius metus.

Rusijos užsienio politika Vakarų atžvilgiu

2016 m. Maskva demonstravo, kad yra pasirengusi ilgalaikei konfrontacijai su Vakarais, o užsienio politika pastebimai agresyvesnė. Pagrindiniai konfrontacijos židiniai yra „išaldytas“ konfliktas Ukrainoje, agresyvūs Rusijos kariniai veiksmai Sirijoje, aktyvus kišimasis į užsienio valstybių (pavyzdžiui, Juodkalnijos) vidaus politiką. Maskva nuolat laikėsi griežtos antvakarietiškos retorikos, antroje metų pusėje akivaizdžiai padaugėjo provokacijų ir kontroversiškų sprendimų (Alepo apgultis Sirijoje, demonstratyvus raketų sistemų „Iskander“

pervežimas į Kaliningrado sritį, sutarties su JAV dėl plutonio utilizavimo sustabdymas ir t. t.). Kremlius dėl visų šalies vidaus problemų kaltino užsienio priešus iš JAV ir ES.

Konfrontacinė politika su Vakarais pirmiausia yra skirta vidaus auditorijai. Rusijos režimas nori suteikti ideologinį pagrindą savo veiksams – globalios galios siekis grindžiamas kultūriniu išskirtinumu bei istorija, o visuomenę bandoma konsoliduoti „tradicinių“ vertybių bei grėsmės

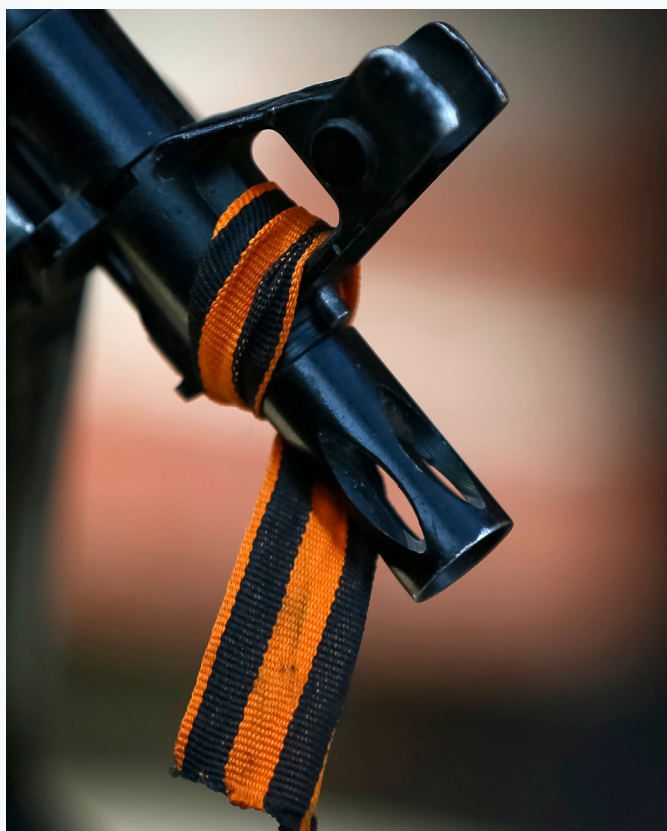
Rusijos prezidento valdžia vis labiau telkiama vieno asmens rankose, o tai didina nepamatuotų, neracionalių, rizikingų ir asmeniniais motyvais nulemtų veiksmų tikimybę.

iš užsienio pagrindu. 2016 m. rugsėjį įvykus Dūmos rinkimams ir 2018 m. artėjant prezidento rinkimams V. Putinui reikia išlaikyti maksimalią gyventojų paramą. Piliečių gąsdinimas išorės priešų, rengimasis ilgalaikei konfrontacijai ir visuomenės mobilizavimas leidžia slopinti nepasitenkinimą silpna ekonomika ir prastėjančia socialine situacija.

Rusijos valdančiojo režimo vertinimu, 2016 m. susiklostė palankios geopolitinės aplinkybės silpninti Vakarų dominavimą tarptautinėje arenoje. 2016 m. JAV prezidento rinkimų kampanijos metu Rusija ėmėsi vykdyti agresyvesnę užsienio politiką (ypač Sirijoje) ir intensyviau siekti įveikti tarptautinę izoliaciją – bendradarbiaudama su Kinija, Egiptu, Serbija ir kitomis šalimis Rusija bando kurti atsvarą Vakarų spaudimui. Tikėtina, kad naujojo JAV prezidento Donaldo Trumpo kadencijos pradžioje Rusija savo užsienio politikoje laikysis dvilypės strategijos: demonstruos esanti pasiruošusi naujam santykių su JAV „perkrovimui“, kuriuo sieks įtvirtinti sau palankų status quo (nustatyti „įtakos zonas“ artimajame užsienyje, išlaikyti konfliktą Ukrainoje „išaldytą“, įteisinti Krymo aneksiją); tačiau jei situacija nesikeis ir santykiai

su JAV negerės, Rusija vėl vykdyt konfrontacinę ir izoliacinę politiką.

Vykdydama agresyvią užsienio politiką Rusija aktyviai siekia „skaldyti“ Europos Sąjungą. ES pastaruoju metu stinga vienybės – Jungtinė Karalystė nusprendė pasitraukti iš ES („Brexit“), tęsiasi migrantų krizė, daugėja abejojančių dėl sankcijų Rusijai pratęsimo. Kremlius siekia pasinaudoti šiomis aplinkybėmis: aktyviai ieško partnerių tarp ES šalių (ypač dėl sankcijų atšaukimo), taip bando supriešinti ES šalis ir trukdyti formuoti bendrą ES politiką. Rusijos atžvilgiu: remia Rusijai palankias politines jėgas ir stengiasi daryti tiesioginę įtaką ES institucijoms. Trys Rusijos energetikos kompanijos – „Gazprom“, „Lukoil“ ir „Inter RAO UES“ – 2016 m. oficialiai deklaravo išleidžiančios lobizmui Briuselyje 2 mln. eurų, ir tai tik nedidelė, neslepama Rusijos lobizmo dalis. Rusija turi pakankamai pajėgumų (kibernetinės atakos, informacinė politika, Kremliaus lobistai, žvalgybos ir saugumo tarnybų operacijos) veikti ES šalių vidaus procesus sau palankia linkme, todėl, tikėtina, artėjantys rinkimai ES valstybėse susilauks daugiau Maskvos dėmesio.

Rusijos karinė politika

Karinė jėga išlieka viena pagrindinių Rusijos užsienio ir saugumo politikos priemonių. Tai rodo tiek Rusijos pastangomis palaikomas karinis konfliktas Rytų Ukrainoje, tiek tęsiama karinė operacija Sirijoje.

Gynybos finansavimas yra vienas iš Rusijos politinės vadovybės prioritetų. 2016 m. jis padidintas beveik 25 % (iki 23,7 % visų biudžeto išlaidų ir apie 4,7 % BVP). Dėl tebesitęsiančių ekonominių sunkumų 2017 m. numatyta gynybos finansavimą mažinti iki 17,5 % visų biudžeto išlaidų ir 3,3 % BVP, tačiau Rusijos finansų ministrui suteikti įgaliojimai skirti 10 % biudžeto lėšų neviršijančių papildomų asignavimų gynybos ir saugumo institucijoms. Išlieka didelė tikimybė, kad dėl šio perskirstymo mechanizmo nacionalinės gynybos finansavimas 2017 m. nemažės arba mažės nedaug. Taupymas gali neigiamai paveikti įprastą Rusijos ginkluotųjų pajėgų veiklą, bet poveikis pajėgų modernizavimui ir kovinio potencialo augimui nebus reikšmingas.

Nuo pat Rusijos ginkluotųjų pajėgų reformos pradžios opiausias klausimas buvo ir išlieka ne finansavimas ar perginklavimas, o personalo stygius. Viena iš šios problemos neigiamą poveikį Rusijos ginkluotosioms pajėgoms mažinančių priemonių yra bataliono taktinių grupių (BTGr) kaip pagrindinių taktinių vienetų formavimas: brigadose ir pulkuose kariai kontraktininkai telkiami į BTGr ir taip suformuojami aukštos kovinės parengties 700–800 karių padaliniai. Pastaraisiais metais BTGr skaičius sparčiai didėjo. Oficialiais duomenimis, Rusijos sausumos kariuomenėje 2015 m. jų buvo 66, 2016 m. – 96, planuojama, kad 2017 m. jų bus 115, o 2018 m. – 125. Tai didina Rusijos galimybes operatyviai panaudoti karinę jėgą.

Rusijos karinė ir politinė vadovybė ir toliau siekė stiprinti Vakarų karinę apygardą. Dar

2015 m. Rusijos vadovybė paskelbė planus Vakarų kryptimi sukurti tris naujas divizijas kaip atsaką NATO. Dauguma esminių pokyčių Vakarų kryptimi 2016 m. vykdyti siekiant padidinti karinius pajėgumus prie Ukrainos. Pradėti dviejų motošaulių divizijų kūrimo darbai 20-ojoje armijoje, atsakingoje už Ukrainos kryptį. Dar viena divizija kuriama taip pat šalia Ukrainos sienos, tik Pietų karinėje apygardoje. Šis pavyzdys rodo, kad Rusija kaip menamą atsaką NATO pateikia tiesiogiai su Alijansu nesijusius savonuo seklaus ginkluotųjų pajėgų stiprinimo žingsnius.

Kaliningrado sritis yra vienas labiausiai militarizuotų regionų, o čia sutelkta Rusijos karinė grupuotė toliau stiprinama. 2016 m. Baltijos laivynas gavo du mažuosius raketų laivus, ginkluotus raketų kompleksais „Kalibr“, galinčiais naikinti taikinius 2 000 kilometrų atstumu. Sustiprinta kranto gynybos sistema – 2016 m. gautos „Bal“ ir „Bastion“ kranto raketų sistemos. Tai Rusijai suteikia galimybę naikinti antvandeninius taikinius beveik visoje Baltijos jūros akvatorijoje. 2016 m. pradėta atnaujinti kovos lėktuvų parką: Kaliningrado sritį pasiekė pirmasis daugiafunkcis naikintuvas Su-30SM. Perginklavimas šio tipo orlaiviais bus tęsiamas. 2016 m. srityje dislokuoti sausumos daliniai sujungti į 11-ąją armijos korpusą, jis leis efektyviau panaudoti uždaroje ir nuo likusios RF atribotoje teritorijoje esančius sausumos dalinius. Kartu keičiama dalinių dislokacijos sistema, dalį 79-osios motošaulių brigados padalinių perdislokuojant iš Gusevo į Sovetską

raketų brigados perginklavimas operaciniais-taktiniais raketų kompleksais „Iskander“. Šiuo metu šiais kompleksais jau perginkluotos beveik visos Rusijos raketų brigados, neišvengiamai bus perginkluota ir Kaliningrado srityje dislokuota 152-oji raketų brigada, bet Rusija šį žingsnį pateiks neva kaip atsaką į NATO veiksmus.

Rusijos karinis aktyvumas Vakarų kryptimi didžiąja dalimi buvo susijęs su konflikto su NATO simuliacimu. Taip pat Rusijos vadovybė siekė, kad karinis aktyvumas atliktų strateginio

Rusijos pajėgų raketų laivas perdislokavimo iš Juodosios į Baltijos jūrą metu kerta Bosforo sąsiaurį

ir regioninio atgrasymo funkciją. 2016 m. rugpjūčio mėn. Rusijos Pskovo ir Leningrado srityse vyko Kolektyvinio saugumo sutarties organizacijos mokymai „Vzaimodeistviye 2016“. Mokymų scenarijuje kaip priešininkas ir grėsmės šaltinis buvo atvirai nurodomos NATO pajėgos Baltijos jūros regione. 2016 m. spalį Rusijoje vyko strateginio branduolinio sulaikymo mokymai. Jie atliko galios demonstravimo funkciją ir, tikėtina, buvo susiję su išaugusia įtampa tarp Rusijos ir Vakarų dėl Sirijos. Mokymų metu Kaliningrado

Rusija jau šiuo metu sugebėtų per 24–48 val. pradėti kovos veiksmus prieš Baltijos valstybes. Rusijos karinės agresijos atveju regiono valstybės turėtų galimybę efektyviai pasipriešinti tik savo teritorijoje turėdamos tokius nacionalinius bei sąjungininkų pajėgumus, kurių pakaktų savarankiškai vykdyti operacijas iki papildomų NATO pajėgų perdislokavimo į regioną.

(prie Lietuvos valstybės sienos). Tikėtina, kad korpusas ateityje bus stiprinamas kuriant naujus dalinius. Pagrindinis artimiausiu metu numatytas kokybinis pokytis – korpuso sudėtyje esančios

srityje buvo laikinai dislokuoti raketų kompleksai „Iskander“. Į sritį jie buvo perdislokuoti civiliniu keltu.

2017 m. Rusijos karinis aktyvumas regione

bus padidėjęs dėl rugsėjo mėn. planuojamų plataus masto strateginių Rusijos ir Baltarusijos ginkluotųjų pajėgų mokymų „Zapad 2017“. Įprastai prieš tokio lygmens mokymus Rusijos ginkluotosiose pajėgose surengiamas plataus masto vadinamasis netikėtas kovinės parengties patikrinimas. Prieš „Zapad 2017“ taip pat tikėtinas toks patikrinimas Vakarų karinėje apygardoje, į jį bus įtraukta dešimtys tūkstančių karių. Oficialiais Rusijos ir Baltarusijos duomenimis, įprastai „Zapad 2017“ lygmens mokymuose dalyvauja apie 13 000 karių. Labai tikėtina, kad tikrasis mokymų dalyvių skaičius bus didesnis, o mokymų scenarijuje bus numatytas ginkluotas konfliktas su NATO. Dalis mokymų rajonų bus visiškai greta Lietuvos Respublikos valstybės sienos, todėl neatmestina tyčinių arba atsitiktinių incidentų tikimybė. Dalis mokymų epizodų vyks Baltarusijos poligonuose, todėl į jos teritoriją bus perdislokuota daug Rusijos ginkluotųjų pajėgų karių ir kovinės technikos.

„Anti-Access“ – neleisti arba trukdyti oponento pajėgoms patekti į regioną. „Area Denial“ – labai apriboti oponento veiksmų galimybes regione. A2AD – visuma karinių priemonių, kurios krizės ir karo atveju turėtų izoliuoti konflikto regioną, maksimaliai apriboti oponento pajėgų patekimą ir galimybes veikti regione.

Pagrindinis Rusijos prioritetas stiprinant pajėgumus Vakarų kryptimi ir Kaliningrado srityje išlieka nepakitęs – orientuojamasi į karinės reakcijos greitį ir atgrasymą. Rusija jau šiuo metu sugebėtų per 24–48 val. pradėti kovos veiksmus

prieš Baltijos valstybes. Taip pat toliau stiprinami vadinamieji A2AD (Anti-Access / Area Denial) pajėgumai. Rusijos vadovybės siekis – kariniai pajėgumai, kuriuos turint regione galima būtų įvykdyti karinę operaciją be akivaizdaus ilgesnio pasirengimo laikotarpio, iki minimumo apribojant oponento galimybes atsakyti efektyviai. Rusijos karinės agresijos atveju regiono valstybės turėtų galimybę efektyviai pasipriešinti tik savo teritorijoje turėdamos tokius nacionalinius bei sąjungininkų pajėgumus, kurių pakaktų savarankiškai vykdyti operacijas iki papildomų NATO pajėgų perdislokavimo į regioną.

Baltarusijos vidaus ir užsienio politikos keliama rizika Lietuvai

Baltarusija yra autoritarinė valstybė, sistemiškai priklausoma nuo Rusijos politinėje, ekonominėje ir karinėje srityse. 2016 m. Baltarusijos prezidentas Aleksandras Lukašenka nesiėmė reikalingų ekonominių ir administracinių reformų, nebuvo pasiekta progreso žmogaus teisių srityje. Baltarusijos opozicija išliko silpna ir susiskaldžiusi, o dviejų opozicijos kandidačių patekimas į Baltarusijos parlamentą (po 20 metų pertraukos) per 2016 m. rugsėjį surengtus parlamento rinkimus nėra politiškai reikšmingas.

Baltarusijos ekonomika šiuo metu patiria recesiją, todėl šaliai sunku išlaikyti socialines garantijas savo piliečiams. Baltarusijos BVP 2016 m. krito 2,6 %, realus darbo užmokestis sumažėjo 4 %. Blogėjanti ekonominė situacija didina gyventojų nepasitenkinimą esama padėtimi, tačiau mažai tikėtina, kad artimoje perspektyvoje tai išprovokuotų pavojų režimui keliančius didelio masto protestus. Baltarusijos visuomenė yra apatiška, o valdantysis režimas slopina bandymus reikšti kritišką nuomonę.

Rusija siekia išlaikyti ir didinti savo įtaką Baltarusijoje. Ji yra stipriai veikiamą Rusijos informacinės erdvės. 2016 m. Minske buvo

atidarytas multimedijos ir spaudos centras „Sputnik“ bei įkurtas jau trečias Baltarusijoje „Rossotrudničestvo“ mokslo ir kultūros centras. Baltarusijoje šiuo metu veikia apie 100 prokremliškų organizacijų, kurios skleidžia „rusų pasaulio“ ideologiją, organizuoja kultūrinius, istorinius, sporto renginius, finansuojamus Kremliaus struktūrų. Iš keliasdešimties Baltarusijoje veikiančių karinių patriotinių klubų net šeši savo veiklą vykdo Gardino srityje, Lietuvos ir Lenkijos pasienyje, pavyzdžiui, „Nemuno kazokų“ klubai. Kariniai patriotiniai klubai palaiko glaudžius santykius su Baltarusijos stačiatikių bažnyčia (priklausančia Maskvos patriarchatui), rengia sukarintas stovyklas jaunimui, kurių metu jaunuoliai treniruojasi Baltarusijos ir Rusijos karinėse bazėse. Neatmestina galimybė, kad Baltarusijoje veikiančių sukarintų organizacijų nariai, palaikantys „rusų pasaulio“ idėjas, galėtų būti mobilizuojami Rusijos kariniams veiksams paremti ar provokacijoms rengti pirmiausia pačioje Baltarusijoje, taip pat ir prieš Baltijos šalis.

Rusijos ir Baltarusijos santykiuose tyro įtampa dėl dujų ir naftos tiekimo, baltarusiškų maisto produktų kokybės. 2016 m. gruodžio mėn. A. Lukašenka demonstratyviai ignoravo Eurazijos

ekonominės sąjungos narių susitikimą. Neatmestina galimybė, kad tokiu demaršu A. Lukašenka siekia paveikti Rusiją.

Baltarusijos režimas grėsmės iš Rusijos akivaizdoje siekia save pateikti kaip vienintelį Baltarusijos valstybingumo garantą, nori užsitikrinti tiek Vakarų, tiek opozicijos paramą. Pavyzdžiui, Baltarusijos valdžios institucijos „primygtinai rekomendavo“ nenaudoti rusiškos simbolikos Gegužės 9-osios minėjimų metu (vietoje jos naudoti alternatyvią baltarusišką simboliką – „Didžiosios pergalės gėlės“); Baltarusijos tyrimų komitetas sulaikė tris „regnum.ru“ žurnalistus, kurie skleidė Kremliaus propagandą apie didėjančią Baltarusijos nacionalizmą ir nelojalumą Rusijai.

Baltarusija sistemiškai prikausoma nuo Rusijos

- Arti 100 prorusiškų organizacijų

- 3 Rossotrudničestvo centrai

- Mažiausiai 20 karinių patriotinių klubų, palaikančių „rusų pasaulio“ idėjas

- 60 % Baltarusijos informacinės erdvės sudaro Rusijos žiniasklaida

- 2/3 baltarusių pasitiki Rusijos žiniasklaida

- 60 % gautų paskolų sudaro Rusijos suteiktos paskolos

- Prekybos su Rusija apyvarta - apie 50 %

- 100 % priklausoma nuo rusiškų dujų

- 90 % priklausoma nuo rusiškos naftos

Baltarusijos karinė politika

Dvišaliai nesutarimai neturi įtakos Baltarusijos ir Rusijos kariniam bendradarbiavimui. Abiejų valstybių požiūris į grėsmių šaltinius iš esmės sutampa (NATO, JAV priešraketinė gynyba), o Baltarusija strateginiu partneriu saugumo srityje vis dar laiko Rusiją. Šalys toliau plėtoja Regioninę karinę grupuotę (RKG) ir Vieningą oro gynybos sistemą, vykdo bendrus karinius mokymus, Rusija stiprina Baltarusijos ginkluotųjų pajėgų potencialą, lengvatinėmis sąlygomis tiekdamą ginkluotę. 2016 m. Baltarusija iš Rusijos gavo visą sutartyse numatytą karinę techniką ir ginkluotę. Baltarusijos karinės oro ir oro gynybos pajėgos įsigijo dar keturis mokomuosius kovinius lėktuvus Jak-130 ir suformavo atskirą jų eskadrilę. Taip pat buvo gauta partija karinių transporto sraigtasparnių Mi-8MTV-5, ankstyvojo įspėjimo radaras „Protivnik“, tiekiami zenitinių raketų kompleksai. Baltarusijos karinės vadovybės teigimu, 2017 m. Baltarusiją turėtų pasiekti pirmieji rusiški naikintuvai Su-30, bus gaunama kita reikalinga ginkluotė ir technika. Intensyviai rengiamasi rudenį vyksiantiems bendriems plataus masto strateginiams kariniams mokymams „Zapad 2017“, kurių metu, tikėtina, vėl bus simuliuojamas karinis konfliktas su NATO. Minskas išlaiko karinę infrastruktūrą RKG, taip pat ir Rusijos ginkluotųjų pajėgų poreikiams. Rusijos planai 2016 m. įkurti Baltarusijoje karinę aviacijos bazę nebuvo įgyvendinti, bet Baltarusija ir toliau išlaiko jai priimti skirtą infrastruktūrą.

Baltarusija siekia turėti kompaktiškas ir mobilias ginkluotąsias pajėgas, apginkluotas šiuolaikine ginkluote ir karine technika. Dabartiniame GP vystymo etape didžiausias dėmesys skiriamas gerinti kokybiniais techninio aprūpinimo parametrams, nes didžioji dalis turimos ginkluotės pasenusi. Nors dėl sudėtingos ekonominės šalies padėties įsigyti naujos bei

modernizuotos ginkluotės sunkiau, tačiau po ilgos pertraukos šioje srityje pastebimi pokyčiai. Prie to prisideda ir Baltarusijos karinė pramonė, kuri, išlaikydama bei vystydama technologinį potencialą ir gamybinius pajėgumus, pradeda aprūpinti kariuomenę nauja ginkluote, pvz., oro erdvės stebėjimo priemonėmis „Rosa“ ir „Vostok“, šarvuotaisiais automobiliais. Pažymėtina, kad modernizuodama ginkluotę Baltarusija bendradarbiauja ne tik su Rusija, bet ir su kitomis šalimis. 2016 m. išbandyta ir į ginkluotę priimta naujos kartos reaktyvinė salvių ugnies sistema „Polonez“, savo taktiniais-techniniais parametrais gerokai lenkianti dabar naudojamas šio tipo sistemas. Ji pagaminta kartu su Kinijos ginkluotės korporacijomis. Baltarusijos GP apginklavimas sistemomis „Polonez“ vidutinėje perspektyvoje padidins šalies kovines galimybes.

A. Lukašenka demonstratyviai ignoravo Eurazijos ekonominės sąjungos narių susitikimą.

Ukraina, Gruzija ir NVS erdvė

2016 m. įvykęs Ukrainos ministro pirmininko Arsenijaus Jaceniuko atstatydinimas ir Vladimiro Groismano vyriausybės patvirtinimas nutolino pirmalaikių rinkimų grėsmę ir padėjo santykinai stabilizuoti Ukrainos vidaus politinę situaciją. Mažumos vyriausybė suformuota pasiekus kompromisą tarp įvairių grupių ir interesų ir, neturėdama parlamento daugumos paramos, yra priklausoma nuo verslo-politinių grupių paramos parlamente.

2016 m. pasiektas santykinis vidaus politinis stabilumas yra neilgalais dėl augančios socialinės-ekonominės įtampos bei destruktivių opozicijos veiksmų. Didėjantis nusivylimas valdžia, populiarėjanti opozicija ir naujų politinių judėjimų kūrimasis leidžia prognozuoti masinių protestų ir pirmalaikių parlamento rinkimų tikimybę. Šalyje šiuo metu populiariausi populistiniai politiniai judėjimai.

2016 m. baigėsi Ukrainos ekonomikos nuosmukis, nors ekonominė situacija išlieka sudėtinga. Po dvejus metus trukusio BVP mažėjimo, 2016 m. BVP augo 1,5 %, infliacija pasiekė 12 %. 2016 m. įsitvirtino eksporto perorientavimo iš Rytų į Vakarų tendencija. ES dalis Ukrainos užsienio prekyboje siekia 40 %, RF dalis smuko iki 15 %. 2017 m. tikėtina lėto ekonomikos atsigavimo tendencija, tačiau

Ukraina išliks labai priklausoma nuo užsienio finansinės paramos.

Rusija toliau vykdo intensyvų Ukrainos karinį, politinį, ekonominį ir informacinį spaudimą. Rusija siunčia signalus, kad ji nesuinteresuota eskaluoti konfliktą

ir jį tenkintų konflikto sureguliuojimas jai reikiama linkme vykdant vadinamuosius Minsko susitarimus. Remdamasi jais Rusija reikalauja, kad Ukraina įvykdytų šalies decentralizaciją įtvirtinančią konstitucinę reformą ir užtikrintų ypatingą statusą separatistinėms teritorijoms, taip įteisindama jas kaip atskirus subjektus. Tai būtų priemonė išlaikyti Ukrainą Rusijos įtakos sferoje. Rusija manipuliuoja konflikto sprendimo eiga ir vilkina derybas, kartu palaikydama Ukrainos politinės ir saugumo padėties stabilizavimą sunkinančius ginkluotus veiksmus.

2016 m. karinio konflikto tarp Ukrainos ir Rusijos vadovaujamų prorusiškų pajėgų intensyvumas, palyginti su 2014 m. ir 2015 m. pradžia, išliko palyginti žemas. Rusijos ir Ukrainos požiūris į konflikto sureguliuojimą ir tikslai iš esmės skiriasi, todėl išlieka karinio konflikto eskalavimo tikimybė.

2016 m. tiesioginius Moldovos prezidento rinkimus laimėjo prorusiškas kandidatas Igoris Dodonas, tačiau Moldovos užsienio politikos kursas artimoje perspektyvoje radikaliai nesikeis, nes prezidentas tam neturi įgaliojimų. I. Dodono veiksmus varžys siauri įgaliojimai, proeuropietiška parlamento dauguma ir neformalios valdžios vertikalė, kurią kontroliuoja oligarchas Vladimiras Plachotniukas ir su juo sietina įtakos grupė.

I. Dodonui bus sudėtinga pateisinti visuomenės lūkesčius ir įgyvendinti rinkimų pažadus, kartu išlaikant Socialistų partijos populiarumą iki 2018 m. numatytų eilinių parlamento rinkimų, todėl tikėtina, kad I. Dodonas sieks pirmalaikių parlamento rinkimų. Prezidento rinkimuose gerai pasirodė proeuropietiška antivyriausybinių opozicija, kuri gali mėginti toliau didinti populiarumą rengdama masines protesto akcijas. Vis dėlto jos galimybės išliks labai ribotos. Didelis korupcijos mastas, glaudūs verslo ir politikos atstovų ryšiai bei sustojusios reformos labiausiai trukdo tęsti proeuropietišką Moldovos kursą. Pirmalaikiai parlamento rinkimai galėtų sudaryti prielaidas prokremliskoms partijoms ateiti į valdžią ir keisti Moldovos užsienio politikos kryptį.

2016 m. sprendžiant Padniestrės klausimą neįvyko esminių poslinkių. 2016 m. Padniestrėje įvykė de facto prezidento rinkimai įtakos regiono saugumui neturės. Gilėjanti ekonominė krizė skatins Tiraspolį rinktis pragmatiškus santykius su Kišiniovu. Rusija naudoja Padniestrė darydama įtaką Moldovai ir Ukrainai, bet nesiekia galutinai atskirti separatistinio regiono nuo Moldovos arba jo prisijungti.

Nuo 2014 m. antrosios pusės Kalnų Karabache kovos veiksmai panaudojant sunkiąją ginkluotę vis suaktyvėja, o 2016 m. balandžio mėnesį įvyko didžiausia po 1994 m. karinio konflikto eskalacija. Vis dėl to karinis

konfliktas išlieka palyginti nedidelio intensyvumo. Nors išlieka didelė naujų susidūrimų tikimybė, mažai tikėtina, kad jie peraugtų į plataus masto karinius veiksmus. Balandžio mėn. eskalacijos metu Azerbaidžanui atgavus simbolinę teritoriją, ši pergalė buvo panaudota konsoliduoti visuomenę, stiprinti režimą, nukreipti visuomenės dėmesį nuo ekonominių problemų. Kalnų Karabacho konflikto dinamika tapo kiek palankesnė Azerbaidžanui, pradėjusiam suartėti su Rusija, o ne pastarosios sąjungininkei Armėnijai. Taip įvyko ir todėl, kad Rusijos politinis, ekonominis ir karinis dominavimas Armėnijoje pasiekė tokį mastą, kai Rusija gali sau leisti neatsižvelgti į Armėnijos elito ir visuomenės interesus.

Gruzijos separatistinių Abchazijos ir Pietų Osetijos regionų klausimais 2016 m. didesnių poslinkių nebuvo. Rusijos kariniai kontingentai toliau palaiko nuolatinę karinę įtampą Gruzijos pasienyje. Politiniu lygmeniu Rusija stengiasi užsitikrinti konflikto suregulavimo kontrolę ir blokuoja tiesioginius Gruzijos ryšius su separatistinių regionų vadovybėmis. Maskva vykdo dalinę šių regionų integraciją į savo politinę, ekonominę, saugumo erdvę, tačiau kol kas nesiekia jų inkorporuoti į savo sudėtį. Gruzijos užsienio politikos kursas iš esmės lieka nepakitęs. Nei Gruzijos, nei Rusijos vadovybė nerodo noro pasiekti daugiau nei iš dalies normalizuoti santykius. Idėjos siekti glaudesnių santykių su Rusija Gruzijoje išlieka marginalios.

RUSIJOS IR BALTARUSIJOS ŽVALGYBOS IR SAUGUMO TARNYBŲ KELIAMOS GRĖSMĖS

Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų interesai ir veiklos metodai prieš Lietuvą

Reikšmingų pokyčių kontržvalgybos srityje 2016 m. neįvyko. Didžiausią grėsmę toliau kėlė slaptos Rusijos užsienio politikos tikslus remiančios šnipinėjimo ir įtakos operacijos prieš Lietuvą. Jas vykdė visos trys Rusijos žvalgybos ir saugumo institucijos – Rusijos užsienio žvalgybos tarnyba (toliau – SVR), Rusijos federalinė saugumo tarnyba (toliau – FSB) ir Ginkluotųjų pajėgų Generalinio štabo Vyriausioji žvalgybos valdyba (toliau – GRU). Rusijos slaptosios tarnybos prieš Lietuvą nukreiptą žvalgybą vykdė tiek Lietuvoje, tiek Rusijoje ir iš Rusijos, tiek trečiosiose šalyse.

2016 m. toliau buvo fiksuotas nuolatinis Rusijos žvalgybos tarnybų karininkų, kurie į Lietuvą atvyko dirbti prisidengdami diplomatų pareigomis, lankymasis įvairiuose su tarptautiniais santykiais, politika, gynyba, ekonomika, energetika, finansais susijusiuose renginiuose, mokslinėse konferencijose, valstybės institucijų oficialių leidinių pristatymuose, parodose ir kitur.

Kai kurie Lietuvoje dirbantys Rusijos žvalgybos karininkai geba bendrauti lietuvių kalba, yra komunikabilūs, greitai užmezgantys pokalbį, sumaniai maskuojantys savo tikruosius domėjimosi motyvus. Iš pirmo žvilgsnio įtarimų nekeliančio atsitiktinio kontakto metu Rusijos žvalgas visuomet ieško galimybių kuo daugiau sužinoti apie taikinį, jo pažiūras, silpnybes ir kitus galimus motyvus bendradarbiauti. Nepaėjęs nė kelioms valandoms apie užmegztus ryšius Rusijos žvalgas informuoja Maskvoje esančius savo koordinatorius ir jie sprendžia, ką toliau

daryti su kontaktu.

Į renginius ir susitikimus Rusijos slaptųjų tarnybų darbuotojai dažnai vedasi žvalgyboms nepriklausančius, tačiau su jomis bendradarbiaujančius Rusijos ambasadoje Lietuvoje dirbančius diplomatus. Žvalgybą ir diplomatinę veiklą skirianti linija Rusijoje yra labai plona, o Rusijos žvalgai itin mėgsta pasinaudoti jaunais ir naiviais Rusijos užsienio reikalų ministerijos darbuotojais Lietuvoje.

Rusijos diplomatais apsimitantys žvalgybos karininkai dalyvauja mokslinėse konferencijose ir kituose oficialiuose renginiuose, kurių metu siekia užmegzti pažintis ir renka informaciją

2016 m. Rusijos žvalgybos tarnybos tradiciškai rinko informaciją Lietuvos vidaus, užsienio ir ekonominės politikos klausimais, mezgė agentūrinius ryšius įvairiose Lietuvos valstybinėse institucijose ir organizacijose, ieškojo galimybių didinti įtaką Lietuvoje.

2016 m. išaugus įtampai regione keitėsi ir Rusijos žvalgybos tarnybų interesai Lietuvoje. Jos ne tik vykdė prieš NATO ir ES interesus nukreiptą žvalgybą, bet ir nepasitikėjo bei šnipinėjo savo

strateginę sąjungininkę Baltarusiją.

Geografinė padėtis lemia, kad Lietuva jaučia išskirtinį Rusijos vidaus saugumo tarnybos FSB žvalgybinės ir kontržvalgybinės veiklos poveikį. FSB grėsmę Lietuvai kelia ir dėl to, kad turi didelę įtaką Rusijos ekonominiam gyvenimui. FSB aktyviai prižiūri visus su užsieniu susijusius

savivaldybes, teisėsaugos institucijas ir kitas organizacijas, bet ir mėgina paveikti vietinių gyventojų nuotaikas Rusijai palankia linkme.

Vienas iš aktyviai verbuojančių Lietuvos piliečius, vykstančius į Kaliningrado sritį, Rusijos žvalgybos tarnybų pareigūnų yra FSB darbuotojas Sergejus KULEŠOVAS.

FSB iš KGB paveldėjo ir adaptavo vadinamąją pramonės, transporto ir finansų sektoriaus objektų kontržvalgybinio aptarnavimo sistemą, per kurią daro įtaką daugumai Rusijos verslo šakų.

FSB aptarnaujami objektai labai įvairūs: gynybos pramonė, energetika, visų rūšių transporto sektoriai (geležinkeliai, jūrų transportas, autotransporto krovinių kompanijos, civilinė aviacija ir jų atstovybės užsienyje), bankai, muitinė, chemijos ir medicinos pramonė, įvairios mokslinių tyrimų sritys, privačios saugos kompanijos ir kt. Šiuose objektuose FSB, be kitų funkcijų, vykdo ir žmogiškąją žvalgybą.

Išskirtinį dėmesį FSB skiria užsienio investicijų, užsienio kapitalo įmonių ir jų darbuotojų Rusijoje kontrolei bei priežiūrai. FSB mezga tiek žvalgybinius, tiek korupcinio pobūdžio ryšius (dažnai susijusius) su verslą Rusijoje plėtojančiais užsienio verslininkais.

Rusijos ekonominius ryšius, kontroliuoja užsienio investicijas, naudoja užmegztus santykius žvalgybos tikslais. Dėl to kyla rizika Rusijoje ekonominius santykius palaikantiems Lietuvos verslininkams, ypač investuojantiems strateginiuose Rusijos ekonomikos sektoriuose.

FSB organizuoja ir apmoka komentatorių (vadinamųjų „trolių“) socialinėje žiniasklaidoje tinklą, kuris sistemaiškai ir agresyviai platina iš vieno centro kuriamą Rusijos vidaus ir užsienio politikai palankią informaciją. Pagrindiniai FSB „trolių“ resursai sutelkti rusakalbių erdvėje ir Lietuvą pasiekia per tiesioginius Rusijos socialinės žiniasklaidos vartotojus. FSB netiki socialinės žiniasklaidos vartotojų sąmoningumu ir mano, kad tokiomis „aktyviosiomis priemonėmis“ – centralizuotai platindami propagandinius ar dezinformuojančius komentarus – paveiks jų požiūrį.

Ypač aktyvi Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų veikla su Kaliningrado sritimi besiribojančiuose Lietuvos pasienio rajonuose, kuriuose jos siekia ne tik prasiskverbti į

Susipažindamas su Lietuvos piliečiais jis prisistato Rusijos pasienio tarnybos pareigūnu, Kaliningrado savivaldybės darbuotoju, ES bendradarbiavimo per sieną programos projektų atstovu, projektų koordinatoriumi ar pan. S. KULEŠOVAS potencialius taikinius stebi įvairiuose dvišalio bendradarbiavimo su Kaliningrado sritimi susirinkimuose, bendrų Lietuvos ir Kaliningrado ES lėšomis finansuojamų projektų konferencijose, lietuvių bendruomenės Kaliningrado srityje renginiuose.

Prašome Lietuvos gyventojus, ypač iš pasienio rajonų, kurie turi informacijos apie Kaliningrado srities gyventoją Sergejų KULEŠOVĄ, susisiekti VSD pasitikėjimo linija 8 700 70007 arba el. paštu pranesk@vsd.lt

FSB domisi visais į Rusiją vykstančiais Lietuvos gyventojais. Kad taptum taikiniu, nebūtina žinoti įslaptintos ar jautrios informacijos. Didesnių žvalgybinių galimybių neturintys asmenys gali būti išnaudoti ir kitais tikslais – propagandai platinti, teritorijai ir

infrastruktūrai išžvalgyti, nelegaliai gabenti per sieną su Rusijos žvalgyba susijusius asmenis ar krovinius, skatinti provokacijas ir neramumus ar kitiems aktyviems veiksams.

Baltarusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų interesai ir veiklos metodai Lietuvoje

2016 m. Baltarusijos žvalgybos tarnybų keliama pavojai Lietuvai nesumažėjo. Baltarusijos žvalgybos tarnybos verbavo į Baltarusiją vykstančius Lietuvos piliečius, rinko informaciją apie Lietuvos karinę ir kitą strateginę infrastruktūrą, glaudžiai bendradarbiavo su Rusijos slaptosiomis tarnybomis.

2016 m. dažniausi Baltarusijos slaptųjų tarnybų taikiniai pasienyje su Lietuva buvo vidaus reikalų sistemos pareigūnai, reguliariai vykę į Baltarusiją įsigyti pigesnių prekių ar kitais ne tarnybos tikslais. Baltarusijos saugumo tarnybos siekė rinkti žvalgybos informaciją ir pasinaudodami Lietuvos sieną kirtusiais neteisėta veikla užsiimančiais asmenimis. Verbavimo mastas pasienyje, palyginti su 2015 m., sumažėjo, nes Lietuvos teisėsaugos institucijų pareigūnai atsižvelgė į Lietuvos žvalgybos ir saugumo tarnybų rekomendacijas ir rečiau vyko į Baltarusiją asmeniniais tikslais.

2016 m. Rusijos ir Baltarusijos žvalgybos tarnybų bendradarbiavimą skatino išliekanti Rusijos pareigūnų informacinė ir politinė izoliacija Lietuvoje. Po 2014 m. kovą Rusijos įvykdytos Krymo aneksijos prasidėjusi Rusijos izoliacija ir toliau jos pareigūnams trukdė rinkti informaciją apie Lietuvos, taip pat ir apie kitų ES ir NATO šalių politikos ir ekonomikos aktualijas. Rūpimą informaciją Rusijos atstovai siekė gauti iš daugiau galimybių turinčių Baltarusijos pareigūnų. Pagrindinės Rusijos ir Baltarusijos žvalgybos tarnybų bendradarbiavimo sritys 2016 m. išliko: keitimasis informacija apie Lietuvos vidaus,

užsienio ir energetikos politiką; bendra žvalgybinė veikla prieš Lietuvą ir kitas ES ir NATO šalis; karinė žvalgyba prieš Lietuvą ir NATO.

2017 m. Baltarusijos žvalgybos tarnybų tikslai ir veiklos prieš Lietuvą aktyvumas reikšmingai nesikeis. Baltarusijos žvalgybos tarnybos sieks verbuoti agentus Lietuvos teisėsaugos institucijose ir krašto apsaugos sistemoje, taip pat ieškos verbavimui tinkamų asmenų, kurie galėtų būti panaudoti Baltarusijos interesų lobizmui. Baltarusijos ir Rusijos žvalgybos tarnybų bendradarbiavimas prieš Lietuvą ir toliau išliks priklausomas nuo abiejų šalių politinių santykių.

Nors Rusijos ir Baltarusijos žvalgybos tarnybos glaudžiai bendradarbiavo veikdamos prieš NATO ir ES šalių interesus, Rusijos veiksmai Ukrainoje ir baimė, kad panašus scenarijus pasikartos Baltarusijoje, lėmė augantį Baltarusijos valstybės saugumo komiteto (KGB) nepasitikėjimą Rusijos žvalgybos tarnybomis. Nepasitikėjimą didino ir tai, kad Rusijos žvalgybos tarnybos nelaikė Baltarusijos KGB lygiaverte ir patikima partnere, žvalgybos informacija dalinosi ribotai arba ji iš viso nebuvo teikiama.

Žvalgybinė veikla prieš Lietuvos krašto apsaugos sistemą

2016 m. Rusijos ir Baltarusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų aktyvumas prieš krašto apsaugos sistemą (toliau – KAS) nemažėjo. Rusijos ir Baltarusijos tarnybos glaudžiai bendradarbiauja vykdydamos žvalgybos veiklą prieš KAS, jų tikslai, užduotys ir žvalgybos metodai yra panašūs. 2016 m. žvalgybos prioritetai nesikeitė, buvo renkama informacija apie Lietuvos gynybinę galią, naujos ginkluotės įsigijimus ir jos modernizavimą, NATO karinį aktyvumą Baltijos regione, nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą (toliau – NPPKT). Taip pat rinkta informacija apie NATO infrastruktūrą, galimą papildomų pajėgumų dislokavimą regione.

Viena iš žvalgybos užduočių yra informacijos apie KAS personalą rinkimas (kvalifikacija, išsilavinimas, ryšiai su Rusija, Baltarusija, tarnybos perspektyvos ir pan.). Tokią informaciją Rusijos žvalgyba naudoja vykdydama potencialių verbavimo taikinių atranką ir jų verbavimo operacijas.

Taip pat labai tikėtina, kad detali informacija apie RF ir BR delegacijas Lietuvoje priėmusį KAS personalą yra Rusijos ir Baltarusijos delegacijų vizitų į Lietuvą ataskaitų sudedamoji dalis.

Įvairių delegacijų atstovai gali būti panaudojami ir pirminiam kontaktui su potencialiu verbavimo taikiniu užmegzti. Rusijos ir Baltarusijos atstovai prieš vizitus koordinuoja informacijos poreikius, o vėliau keičiasi surinktais žvalgybos duomenimis.

Rusijai vykdant atvaizdų žvalgybą (angl. IMINT) naudojantis žvalgybiniais skrydžiais virš Lietuvos teritorijos pagal Atvirosios oro erdvės sutartį, be karinių objektų, didelis dėmesys skiriamas ir civilinės paskirties objektams žvalgyti. Šiuo IMINT metodu renkama Rusijos kariniam planavimui reikalinga informacija apie Lietuvos nacionaliniam saugumui reikšmingus karinės ir civilinės paskirties objektus, kurie yra arba gali būti pasirinkti kaip taikiniai, taip pat stebimi karinės infrastruktūros pokyčiai Lietuvos teritorijoje.

2016 m. Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos toliau tikslingai domėjosi atnaujinta NPPKT Lietuvoje, įskaitant šaukimo į NPPKT tvarką ir procedūras, planuojamų šaukimų datas ir kitas detales. Rusijos žvalgyba rinko informaciją apie dvigubą Lietuvos ir Rusijos pilietybę turinčius asmenis bei ieškojo galimybių juos įtraukti į žvalgybinę veiklą. Pasinaudojant NPPKT siekiama infilttruoti į KAS užverbuotus arba kitaip

Bendros
Lietuvos kariuomenės
padalinių ir sąjungininkų
pratybos

paveiktus asmenis, o NPPKT tarnaujantys ir su priešiškomis valstybėmis sąsajų turintys ar kitaip pažeidžiami asmenys išlieka potencialūs verbavimo taikiniai.

Karinių objektų stebėjimo, fotografavimo ir filmavimo atvejų skaičius Lietuvoje, itin didėjęs nuo pirmojo 2014 m. pusmečio, išliko didelis ir 2016 m., o pati veikla yra tapusi nuolatinė. Taip pat daugėja bepiločių skraidančių aparatų (dronų) skrydžių virš karinių teritorijų ir Lietuvos kariuomenės padalinių pratybų vietų. Objektų stebėjimą ir vaizdo fiksavimą vykdančių asmenų sąsajas su priešiška žvalgyba neretai sudėtinga nustatyti, tačiau karinių ir civilinės paskirties objektų stebėjimas ir vaizdo fiksavimas visiškai atitinka Rusijos karinės žvalgybos veiklos metodus.

Bendras Rusijos GRU rezidentūros su diplomatine priedanga Lietuvoje žvalgybinės veiklos aktyvumas, palyginti su 2015 m., reikšmingai nekito. GRU karininkai naudojo žvalgybines apklausas, kurių metu bendraudami su pasirinktu asmeniu siekė išgauti žvalgybos poreikius atitinkančios informacijos. GRU karininkai dalyvauja įvairiuose KAS organizuojamuose bei kituose renginiuose, kuriuose vilki ir civilius darbužius, taip išvengdami nepageidaujamo dėmesio. GRU karininkai

Rusijos GRU karininkai vykdo žvalgybą naudodamiesi karine (gynybos atašė, toliau – GA) diplomatine priedanga Rusijos ambasadoje Lietuvoje. Joje GRU karininkams skirtos penkios pozicijos. Pažymėtina, kad Rusijos GA pareigybių skaičius Lietuvoje yra neproporcingai didelis Lietuvos ir Rusijos kariniam bendradarbiavimui (pvz., Lietuvos ambasadoje Rusijoje tarnauja tik vienas gynybos atašė). Pagrindinė GRU personalo su GA priedanga užduotis yra žvalgyba, o ne dvišalis karinis bendradarbiavimas, todėl didelis GA pareigybių skaičius Lietuvoje sudaro palankias sąlygas žvalgybinei veiklai.

palaiko ryšius su Lietuvoje veikiančiomis SSRS karo veteranus ir karines mokyklas baigusius asmenis vienijančiomis nevyriausybinėmis organizacijomis bei jų atstovais.

Rusijos GRU rezidentūra tęsė bendradarbiavimą su Baltarusijos karinės žvalgybos atstovais su diplomatine priedanga Lietuvoje, su jais koordinavo veiksmus ir keitėsi surinkta žvalgybos informacija. 2016 m. Baltarusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų veikla prieš KAS nebuvo labai aktyvi ir, palyginti su 2015 m., kito nedaug.

Žvalgybinių grėsmių rizika išlieka visose užsienio valstybėse reziduojančiam Lietuvos GA personalui. Didžiausios žvalgybinio pobūdžio grėsmės kyla dirbantiems Rusijoje ir Baltarusijoje. FSB vykdo nuolatinę diplomatų kontrolę Rusijoje naudodama slaptą ar demonstratyvų sekimą, patekimą į gyvenamąsias patalpas, filmavimą, fotografavimą, komunikacijų perėmimą ir kitas agresyvias psichologinio poveikio ir kontrolės priemones. Pastebėtina, kad FSB agresyvumas konkrečių valstybių užsienio diplomatų atžvilgiu dažniausiai priklauso nuo tų valstybių užsienio politikos Rusijos atžvilgiu. FSB taip pat vykdo Rusijoje reziduojančių GA verbavimo operacijas. Nuolat renkama informacija apie diplomatų pažeidžiamumą, asmenines savybes, ryšius, taip pat asmenį galinti kompromituoti ir kitokia informacija. Dažniausiai FSB verbuojamojo asmens atžvilgiu veikia agresyviai, bendrauti siūlo tiesiai ir atvirai, o apsisprendimo bendradarbiauti neretai siekia provokacijomis ir šantažu. Vykdydama žvalgybinę veiklą užsienio šalių diplomatų atžvilgiu FSB naudojasi kitų Rusijos teisėsaugos institucijų, pvz., policijos, priedanga. Baltarusijos KGB žvalgybinės veiklos metodai, taikomos priemonės ir tikslai veikiant Baltarusijoje reziduojančio užsienio šalių GA personalo atžvilgiu labai panašūs į Rusijos FSB.

Rusijos vykdoma signalų žvalgyba

Signalų žvalgybai (toliau – SIGINT) prieš Lietuvą Rusija naudoja stacionarias ir mobiliąsias žvalgybos platformas Rusijos diplomatinėse atstovybėse Lietuvoje, Kaliningrado srityje bei kitose Rusijos dalyse. Aktyviai SIGINT priemonėmis vykdomai žvalgybai Baltijos jūros regione pasitelkiami žvalgybos laivai, orlaiviai bei antžeminiai žvalgybos pajėgumai.

2016 m. toliau stebėta tendencija, kai Rusijos vykdomai SIGINT žvalgybai išnaudojama Baltarusijos teritorija. Taip pat žinoma apie nuolatinę sąveiką tarp Rusijos ir Baltarusijos dalinių keičiantis žvalgybinio pobūdžio informacija. Baltarusijos karinė žvalgyba aprūpinama Rusijos gaminamomis SIGINT priemonėmis. Tikėtina, kad Baltarusija atlieka žvalgybos užduotis pagal Rusijos SIGINT žvalgybos planą.

2016 m. Kaliningrado srityje dislokuoti radioelektroninės kovos daliniai vykdė trikdžių skleidimą prieš užsienio šalių karinius orlaivius. Turima duomenų, kad NATO orlaivių skrydžių virš Baltijos jūros metu buvo vykdomas sistemingas pilotų radijo ryšio pasiklausymas ir naudotų dažnių slopinimas.

Žvalgybą Baltijos jūroje taip pat vykdo Rusijoje registruoti komerciniai, keleiviniai laivai bei laivai, vykdančys mokslinius tyrimus. Kai kurie tokio tipo civiliai laivai gali turėti sumontuotą įrangą, leidžiančią atlikti signalų žvalgybą Baltijos jūroje. 2016 m. Rusijos mokslų akademijos Širšovo okeanologijos instituto laivas „Akademik Nikolaj Strakhov“ kreipėsi dėl leidimo atlikti tyrimus Lietuvos Respublikos teritoriniuose vandenyse. Nurodytame tyrimų rajone driekiasi „NordBalt“ elektros kabelis, todėl tikėtina, kad pagrindinė žygio užduotis buvo kabelio žvalgyba.

Rusijos GRU vykdo KAS personalo ir kitų valstybės institucijų tarnautojų bei pareigūnų komunikacijų perėmimą. Tikėtina, kad GRU karininkai KAS ir kitų institucijų renginių metu naudoja ir atitinkamą nešiojamąją techninę įrangą, skirtą nustatyti patalpoje ar vietovėje veikiančių elektroninių įrenginių identifikacinius ir kitus parametrus. Šie duomenys naudingi vėliau vykdant techninio prasiskverbimo operacijas, kurių metu perimamos konkretaus asmens komunikacijos elektroninėmis ryšio ir duomenų perdavimo priemonėmis.

Laivas „Akademik Nikolaj Strakhov“

ENERGETINIS IR EKONOMINIS SAUGUMAS

Lietuvos interesų neatitinkantys trečiųjų šalių energetikos projektai

Baltarusijos kartu su korporacija „Rosatom“ vykdoma Astravo atominės elektrinės (toliau – AAE) statyba, nepaisant 2016 m. įvykusių incidentų, vyko forsuotu režimu, nesilaikant tarptautinių saugumo reikalavimų ir ignoruojant Lietuvos priekaištus dėl neužtikrinamo AAE saugumo. Dėl statybų nesklandumų buvo pakeistas projekto vykdymo grafikas (pirmojo bloko paleidimas nukeltas į 2019 m.) bei iš dalies sugriežtėjo tarptautinės bendruomenės pozicija AAE klausimu. Visus incidentus AAE Baltarusija pripažino tik informacijai iškilus į viešumą ir / arba spaudžiant Lietuvai. Tuo pat metu Baltarusijos institucijos kartu su „Rosatom“ aktyviai bandė stiprinti lobistinę veiklą ES šalyse ir institucijose.

2016 m. akivaizdžiai intensyvėjo „Rosatom“ komunikacija dėl Lietuvos kaimynystėje vykdomų projektų. Siekiant gerinti AAE projekto viešąją komunikaciją, AAE įvaizdžio formavimas buvo įtrauktas ir į Rusijos ir Baltarusijos ekspertų klubo, kuris buvo įsteigtas Minske 2016 m. kovą ir kurio veikloje dalyvauja žinomi Rusijos propagandistai, darbotvarkę. 2016 m. rugsėjį Maskvoje buvo surengta klubo diskusija „Baltarusijos AE – sąjunginės valstybės plėtros projektas“, kurioje AAE projektas pateiktas kaip iškilus Baltarusijos ir Rusijos integracijos pavyzdys. Tai patvirtina akivaizdžiai dominuojantį politinį AAE projekto aspektą.

Nors Kaliningrado srities Baltiškąją atominės elektrinės (toliau – BAE) statybos liko užkonservuotos, „Rosatom“ suaktyvino veiklą, kuria buvo siekiama sudaryti prielaidas projektą atgaivinti: pagrįsti tariamą BAE naudą, užsitikrinant ES šalių paramą bei elektros eksporto rinkas.

Ypatingas dėmesys buvo skiriamas lobistinei veiklai ES institucijose – organizuoti susitikimai su diplomatais, dalyvauta įvairiuose *think tank* bei ekspertų susitikimuose, bandyta užmegzti ryšius su Europos Komisijos pareigūnais, bet kol kas šių pastangų rezultatai nebuvo tokie, kokių laukta. „Rosatom“ pavyko Briuselyje surengti keletą savo projektų, įskaitant ir BAE, pristatymų, tačiau į šiuos renginius nesugebėta įtraukti tiek ir tokio rango ES pareigūnų bei valstybių narių atstovų, kiek buvo tikėtasi.

Baltarusijos institucijų bandymai riboti neigiamos informacijos apie AAE sklaidą rodo, kad artimoje perspektyvoje Baltarusija laikysis pozicijos neteikti visos informacijos apie projekto įgyvendinimo eigą, o vis aktyvesnė korporacijos „Rosatom“ „įvaizdžio formuotojų“ (lobistų,

„Rosatom“ intensyvina savo atominių elektrinių projektų Kaliningrado srityje ir Baltarusijoje lobizmą ES.

diplomatų, polittechnologų, žurnalistų) veikla rodo išskirtinį Rusijos dėmesį Lietuvos kaimynystėje vykdomiems energetiniams projektams. Tikėtina, kad artimoje perspektyvoje šis dėmesys tik stiprės: toliau bus bandoma patraukti į savo pusę EK pareigūnus, daryti įtaką per žiniasklaidą, naudotis Rusijos ir Baltarusijos polittechnologų paslaugomis.

Rusija siekia išlaikyti įtaką Europos dujų rinkoje. Per Baltijos jūrą iš Rusijos į Vokietiją planuojamas tiesti dujotiekis „Šiaurės srautas-2“ sulėtintų Europos energetinės sąjungos kūrimosi procesus bei sumažintų jos efektyvumą. „Gazprom“ taip pat tikisi užsitikrinti rinkos dalį Baltijos jūros regione įgyvendindama ir suskystintųjų gamtinių dujų projektus Kaliningrado ir Leningrado srityse.

Nepaisant akivaizdžių pokyčių Lietuvos energetinių išteklių rinkoje, 2016 m. Rusijos koncernas „Gazprom“ bandė išlaikyti savo dalį Lietuvos dujų rinkoje, tačiau, suskystintųjų gamtinių dujų (toliau – SGD) tiekėjui „Statoil“ pasiūlius

„Gazprom“ siekia išsaugoti savo pozicijas Baltijos šalyse, nepaisant akivaizdžių pokyčių Lietuvos energetinių išteklių rinkoje.

žemesnę nei „Gazprom“ kainą ir pasirašius sutartis su bendrovėmis „Lietuvos dujų tiekimas“ ir „Achema“ dėl SGD tiekimo 2016 m. II ir III ketvirtį, Rusijos koncernas prarado didžiausius klientus regione. „Gazprom“ pozicijų praradimą Lietuvoje lėmė koncerno noras tiekti dujas aukštesne nei rinkos kaina. 2016 m. antroje pusėje, nepaisant viešų „Gazprom“ vadovų pareiškimų, kad didžioji dalis dujų Baltijos šalyse bus parduodama aukcionuose, koncerno vadovybė atsisakė planų organizuoti dujų aukcionus kitiems metams ir pradėjo derybas su didžiaisiais gamtinių dujų vartotojais Lietuvoje dėl kontraktų tiekimui nuo 2017 m. pasirašymo.

Tikėtina, kad, mažėjant Lietuvos gamtinių dujų rinkai ir energetinių išteklių iš Rusijos suvartojimui, toliau stiprės energetinių išteklių tiekėjų konkurencija. Kita vertus, prognozuotina, kad „Gazprom“ sieks išsaugoti savo pozicijas regione, taip pat ir bandydamas manipuliuoti tiekiamų dujų kaina: pavyzdžiui, veikdamas per itin lojalius sau prekybos tarpininkus ir sudarydamas jiems palankesnes nei kitiems pirkėjams dujų įsigijimo sąlygas.

Rusija toliau vykdo protekcionistinę politiką, nukreiptą prieš Baltijos jūros uostus ir didinančią jų konkurenciją. Neigiamą įtaką Lietuvos transporto sektoriui darė Rusijos sprendimas mažinti žaliavinės naftos tiekimą Baltarusijos naftos perdirbimo gamykloms bei perorientuoti krovinius į Rusijos uostus. Rusija pradėjo spausti Baltarusiją mainais už nuolaidas geležinkelio tarifams nukreipti naftos produktų eksportą į Rusijos jūrų uostus. Iki 2016 m. pabaigos Rusijai ir Baltarusijai nepavyko iki galo susitarti dėl naftos tiekimo ankstesne apimtimi. Baltarusijai pasidavus spaudimui nukreipti naftos produktų eksportą į Rusijos uostus, neigiamas pasekmes pajustų ir Lietuvos krovybos kompanijos.

2016 m. Rusijos kompanijos žymiai mažiau savo produkcijos gabeno per Latvijos jūrų uostus. Daugiausia buvo mažinamas naftos produktų ir anglies tranzitas, jis sudaro daugiau nei pusę Rygos ir Ventspilio jūrų uostų krovos apyvartos. Naftos produktų gabenimas iš Latvijos uostų pradėtas perorientuoti į Rusijos Ust Lugos, Sankt Peterburgo bei Primorsko jūrų uostus.

Rusijos strategija nukreipti vietinės kilmės krovinius į savus jūrų uostus, skatinusi konkuruoti Baltijos šalių transporto kompanijas, gali sudaryti prielaidas skaldyti Baltijos valstybių pozicijas svarbiais regiono ekonominio saugumo klausimais.

Rusijos strategija nukreipti vietinės kilmės krovinius į savus jūrų uostus, skatinusi konkuruoti Baltijos šalių transporto kompanijas, gali sudaryti prielaidas skaldyti Baltijos valstybių pozicijas svarbiais regiono ekonominio saugumo klausimais.

Pagrindinis Rusijos tikslas autotransporto pervežimų sektoriuje buvo blokuoti lietuviškų kompanijų vykdomą tranzitinių krovinių pervežimą, siekiant ilgainiui perimti visą nelietuviškos kilmės krovinių gabenimą. 2016 m. Lietuvos autotransporto pervežimų įmonės

buvo priverstos toliau konkuruoti su Rusijos įmonėmis nelygiavertėmis sąlygomis. Rusija ne tik darė spaudimą Baltarusijos muitinės kontrolės pareigūnams periodiškai stabdyti krovinių pervežimus Lietuvos–Baltarusijos pasienio kontrolės punktuose, bet ir pradėjo taikyti daugiau administracinių reikalavimų Lietuvos autotransporto bendrovėms ir valstybinėms institucijoms, beto, buvo padidinti kelių mokesčiai. Tokiu būdu Rusijos atstovai teigė siekiantys panaikinti įstatymų spragas, leidžiančias įvežti į Rusiją uždraustas ES šalių prekes.

INFORMACINIS SAUGUMAS

Rusijos informacinės politikos pokyčiai ir projektai prieš Lietuvą

2016 m. po šešiolikos metų pertraukos Rusija atnaujino Informacinio saugumo doktriną, kurioje apibrėžtos jos informacinio karo prieš Vakarų priemonės. Viešojoje erdvėje skleidžiamą informaciją apie tariamą Vakarų informacinį karą Rusija išnaudoja propagandos sklaidai tarptautiniu mastu bei žvalgybos tarnybų veiklai informaciniame sektoriuje stiprinti.

NATO aktyvumą (priešakinių pajėgų dislokavimą, pratybas, nacionalinių pajėgumų stiprinimą) Baltijos regione Rusija savo komunikacijoje naudoja bandydama diskredituoti Aliansą ir pateisinti Kremliaus veiksmus. Išaugusius NATO pajėgumus Rytų flange Rusija įvardija kaip kliūtis, trukdančias siekti dialogo dėl tarptautinio saugumo gerinimo.

Tikėtina, kad 2017 m. Rusijos informacinės operacijos Vakarų atžvilgiu intensyvės artėjant kariniams mokymams „Zapad 2017“ ir jų metu.

Rusija siekia įtvirtinti sau palankų naratyvą naudodamasi visuomenės informavimo priemonėmis – televizija, spauda, internetu ir socialiniais tinklais. Pavyzdžiui, 2016 m. Visos Rusijos valstybinė televizijos ir radijo transliavimo kompanija užsienio šalių auditorijai parengė 1,5 tūkst. valandų vaizdo medžiagos, išverstos į dešimt užsienio kalbų: anglų, prancūzų, ispanų, portugalų, kinų, arabų ir kt. Pirmąkart televizijos

istorijoje vienu metu buvo išversta tokia didelė apimtis vaizdo medžiagos – daugiau kaip 2,5 tūkst. dokumentinių filmų, įvairių žanrų programų, animacinių filmų.

2016 m. Lietuvoje sustiprėjo Kremliaus propagandą skleidžiančios agentūros „Rossiya segodnya“, kuriai vadovauja į ES nepageidaujamų asmenų sąrašą įtrauktas Dmitrijus Kiseliovas, pozicijos. Agentūrai „Rossiya segodnya“ tęsiant propagandos sklaidai užsienyje skirto multimedijų projekto „Sputnik“ plėtrą, 2016 m. gruodžio mėnesį pradėjo veikti portalas

Rusija siekia diskredituoti NATO pajėgas Lietuvoje ir sukelti visuomenės priešpriešą karių dislokavimui, taikydama informacines ir kibernetines atakas, skleisti melagingo turinio ir provokacinio pobūdžio informaciją. Tikėtina, kad 2017 m. Rusijos informacinės operacijos Vakarų atžvilgiu dar labiau suaktyvės, ypač artėjant kariniams mokymams „Zapad 2017“ ir jų metu.

„sputniknews.lt“ lietuvių ir rusų kalbomis. Rusijos agentūra nerado kitų būdų įsitvirtinti Lietuvoje, kaip tik pradėti internetinio portalo veiklą. Nepaisant personalo, kuris sutiktų dirbti propagandinio turinio portale, trūkumo Lietuvoje, bus bandoma veikti orientuojantis į lietuviakalbę auditoriją. Realizuodama „Sputnik“ projektą Lietuvoje, Rusija pasitelkė Baltarusijoje veikiančio „Sputnik“ padalinio atstovus. Tikėtina, jog portalas „sputniknews.lt“ bus aktualus ne tik Kremliaus režimui lojaliai auditorijai, bet ir sieks paveikti neutralią visuomenės dalį. Šiuo metu portale publikuojamus straipsnius skaito mažai žmonių, nepopuliari yra ir portalo paskyra „Facebook“

socialiniame tinkle.

2016 m. Lietuvoje toliau aktyviai veikė kitas su agentūra „Rossiya segodnya“ siejamas ir Rusijos lėšomis finansuojamas propagandinis projektas „baltnews.lt“. Portalas vykdė informacines atakas prieš Lietuvą, išnaudodamas visuomenei jautrias temas: holokaustą, pabėgėlius, terorizmą, skatino etninę priešpriešą. Portalas siekė pritraukti ne tik rusakalbę auditoriją – vykdė specialų projektą lietuvių kalba, planuoja skiltį apie Lietuvos Seimo aktualijas. Portalo vadovas, Rusijos pilietis Anatolijus Ivanovas finansavimo ir „baltnews.lt“ veiklos klausimus aktyviai derino su Maskva, jis ten reguliariai lankosi.

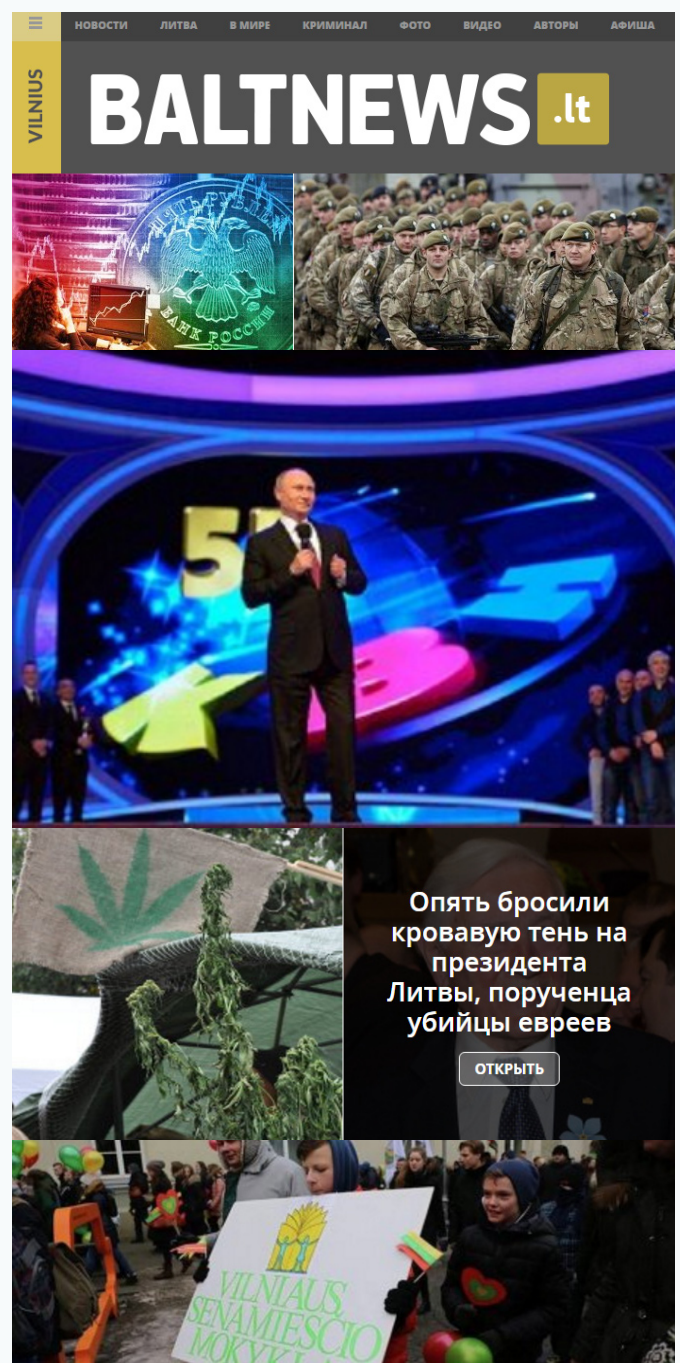
A. Ivanovas siekia suburti Kremliaus politiką remiančių jaunų žurnalistų komandą: 2016 m. jis aktyviai verbavo darbuotojus propagandinei žurnalistikai, tarp jų ir studentus. Tarpininkaujant A. Ivanovui, dalis jo globojamų jaunų žurnalistų jau yra išvykę studijuoti į Rusijos ir Baltarusijos aukštąsias mokyklas. Portale dirbantys „baltnews.lt“ žurnalistai taip pat buvo

Rusijos finansuojamas naujienų portalas „baltnews.lt“ Lietuvos informacinėje erdvėje nebuvo reikšmingas. Projekto vadovui A. Ivanovui sunkiai sekasi suburti profesionalių žurnalistų komandą, todėl portalas tik iš dalies įgyvendina Rusijos jam keliamus propagandinius tikslus. 2016 m. gruodį startavusiam naujam projektui „sputniknews.lt“ gali būti iškeltas uždavinys vykdyti agresyvesnę informacinę politiką Lietuvos atžvilgiu. Tačiau tikėtina, kad didėjant visuomenės sąmoningumui šis projektas Lietuvoje, kaip ir kiti Rusijos propagandos produktai, netaps populiarus.

siunčiami į propagandinius renginius užsienyje, skatinami stiprinti ryšius su Rusijos žiniasklaidos priemonėmis.

Siekdama stiprinti Rusijos kultūros įtaką ir telkti tėvynainius, 2016 m. Rusijos federalinė NVS reikalų, tėvynainių, gyvenančių užsienyje,

ir tarptautinio humanitarinio bendradarbiavimo agentūra „Rossotrudničestvo“ vykdė projektą „Rusiška humanitarinė ekspedicija“. Švietimo ir kultūros renginiai buvo organizuojami Vilniuje, Kaune ir Visagine. Juos surengė į Lietuvą atvykę Rusijos aukštųjų mokyklų atstovai, tarpininkaujant Lietuvoje veikiantiems tėvynainiams. Nors tokie renginiai nesulaukia didelio visuomenės dėmesio, pavojų kelia tai, kad panašius Rusijos finansuojamus projektus šios šalies žvalgybos tarnybos paprastai siekia išnaudoti savo tikslams: identifikuoti lojalius tėvynainius, rinkti informaciją apie juos dominančius asmenis.

Informacinės akcijos prieš Lietuvą trečiosiose šalyse

2016 m. prieš Lietuvą nukreipta veikla užsiėmė „Komsomolskaja pravda“ žurnalistės Galinos Sapožnikovos (jai iki 2020 metų galioja draudimas atvykti į Lietuvos Respubliką) vadovaujamas ir tiesiogiai Rusijos finansuojamas tarptautinis žiniasklaidos klubas „Format A-3“. Lietuvoje įvyko vienuolika renginių, kurių svarbiausias tikslas – pagrindines Rusijos propagandos temas padaryti patrauklesnes Lietuvos auditorijai, jas išplatinti Rusijos ir Lietuvos žiniasklaidoje.

G. Sapožnikova vertintina kaip viena aktyviausių tarptautinių informacinių atakų, nukreiptų prieš Lietuvą, organizatorių ir vykdytojų. Italijoje (Romoje ir Milane) buvo pristatyta jos italų kalba išleista knyga „Lietuviškas sąmokslas. Kaip žlugo Sovietų Sąjunga ir kas nutiko tiems, kurie bandė ją išsaugoti“. Žurnalistei talkino Kremliui palankiomis pažiūromis garsėjantis italų žurnalistas, buvęs Europos Parlamento narys Giulietto Chiesa. Rusų kalba ši knyga buvo pristatyta Maskvoje, Kaliningrade ir Minske. Pristatyti knygą žurnalistei padėjo buvęs KGB karininkas, grupės „Alfa“ vadovas, Sausio 13-osios bylos įtariamasis Michailas Golovatovas, Rusijos liberalų demokratų partijos lyderis Vladimiras Žirinovskis ir kiti. Vykdam informacinę akciją buvo siekiama menkinti Lietuvos suverenitetą, skleisti dezinformaciją, jog po 1990 m. kovo 11 d. žmonės neva privalėjo bėgti iš Lietuvos dėl prasidėjusio politinio persekiojimo, kuris tebesitęsia iki šiol. Kiti tiesos neatitinkantys teiginiai, nuolat kartojami per knygos pristatymus: Ribbentropo–Molotovo paktas iš tiesų buvo naudingas Lietuvai, Sovietų Sąjungoje nebuvo vykdomi lietuvių trėmimai, Baltijos šalys yra okupuotos NATO ir kita.

Об авторе:
Родилась в Ижевске. Окончила факультет журналистики Санкт-Петербургского университета (1988 г.), после чего была направлена на работу в газету «Молодежь Эстонии». Через год была принята в штат «Комсомольской правды» собственным корреспондентом по Эстонии, Финляндии и Швеции. Вся дальнейшая журналистская карьера связана с ЗАО «Издательский дом "Комсомольская правда"».

В качестве специального корреспондента побывала почти в 50 странах мира. Является одним из учредителей Международного медиаклуба «Импрессум» в Таллине и руководителем международного клуба журналистов «Формат А-3».

Получила известность как мастер журналистских расследований – распутывала тайны гибели парома «Эстония», изучала проблемы ксенофобии в России, помогала «найти» людям, потерявшим память. Автор серии психологических очерков о русской диаспоре – «Осколки Империи». Лауреат и дипломант многих профессиональных наград – премии Союза журналистов России (2004), премий Артема Боровика за лучшие журналистские расследования (2005, 2007), премии А. Сахарова «За журналистику как поступок» (2006), премии МедиаСоюза «Искра» (2007), премии Юлиана Семенова в области экстремальной геополитической журналистики (2015), литературно-медийной премии имени Олеса Бузины (2016). Награждена почетным знаком Союза журналистов России «За заслуги перед профессиональным сообществом» (2014). В 2009 г. ее книга «Ариоль Мери: Последний эстонский герой» стала победителем конкурса Роспечати на лучшую книгу журналиста.

В 2014 г. за заслуги в развитии отечественной культуры и искусства, телерадиовещания, печати, связи, а также активную общественную деятельность награждена медалью ордена «За заслуги перед Отечеством II степени».

КОМСОМОЛЬСКАЯ ПРАВДА

ISBN 978-5-4470-0186-5
4 620016 291733

Кто кого предал

Галина Сапожникова

КТО КОГО ПРЕДАЛ

Галина Сапожникова

Как убивали Советский Союз и что стало с теми, кто пытался его спасти

KIBERNETINIS SAUGUMAS

Didžioji dalis 2016 m. Lietuvos Respublikos kibernetinėje erdvėje nustatytų išpuolių (kibernetinės atakos, šnipinėjimas) yra siejami su Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybomis, jų remiamomis grupuotėmis ir pavieniais programiškais. Rusijos vykdomas privačių programiškų grupuočių, veikiančių atsižvelgiant į Rusijos interesus, finansavimas ir panaudojimas yra tendencija, kuri ir ateityje stiprės. Tokiems valstybių remiamiems pajėgumams įvardyti naudojamas terminas APT (*angl. Advanced Persistent Threat*). APT terminu apibūdinamas technologiškai pažangus kibernetinis pajėgumas – programiškų grupuotė ir / ar jų naudojama programa, kuri sistemingai siekia įsiskverbti į konkrečios valstybės ar organizacijos IT sistemas. Kibernetinėje erdvėje dažniausiai aptinkamų APT tikslas – ne sukelti žalą sistemoms, tinklams ar juose esantiems duomenims, bet rinkti dominančią informaciją, esančią tinkluose, t. y. šnipinėti.

Kibernetinis šnipinėjimas

Kibernetinis šnipinėjimas prieš Lietuvos valstybės institucijas, šalies kritinės infrastruktūros objektus, politikus, privatųjį sektorių išlieka grėsme šalies nacionaliniam saugumui. Lietuvos institucijų automatizuoto duomenų apdorojimo (toliau – ADA) sistemose ir tinkluose aptinkamos kibernetinio šnipinėjimo programos nuolat tobulinamos ir atnaujinamos. Viena labiausiai paplitusių su Rusijos kibernetiniais pajėgumais siejama APT tipo šnipinėjimo programa Snake / Agent. btz geba rinkti kompiuteryje esančius tikslinius duomenis, nuotoliniu būdu administruoti užkrėstą kompiuterį, tinkle identifikuoti paskyras ir slaptažodžius, taip pat fiksuoti vaizdą ir garsą, tam panaudodama kompiuteriuose integruotus

vaizdo ir garso fiksavimo įrenginius. Paprastam kompiuterio naudotojui sunkiai aptinkama šnipinėjimo programa plinta per USB laikmenas ar nelegalią programinę įrangą.

2016 m. ypač išaugo Rusijos kibernetinio šnipinėjimo grupuotės APT28 / Sofacy, siejamos su Rusijos karine žvalgyba, aktyvumas. Ji veikia prieš tikslingai iš anksto pasirinktus taikinius, užkrėsdama jų kompiuterius nuotoliniu būdu. Siekdama įgyti prieigą prie vartotojų informacijos, APT28 / Sofacy grupuotė dažniausiai naudoja du socialinės inžinerijos metodus: prisijungimo duomenų išgavimą (*spear phishing*) ir vartotojo nukreipimą į užkrėstą elektroninį tinklą (*watering*

Socialinė inžinerija yra vienas iš būdų apgauti kompiuterio naudotoją, priversti jį savanoriškai atlikti veiksmus, kurie padeda įsibrauti į kompiuterių tinklus, atskleisti konfidencialią informaciją (pvz., prisijungimų duomenis) ir užkrėsti kompiuterį kenksmingu kodu.

hole). Naudojant pirmąjį būdą, iš anksto atrinktiems taikiniams siunčiami elektroniniai laišakai su nuorodomis į elektroninio pašto ar kitas interneto svetaines, kuriose prašoma įvesti prisijungimo duomenis. Paspaudęs laiške esančią nuorodą, vartotojas nukreipiamas į iš anksto sukurtą netikrą ir programiškų kontroliuojamą puslapį, kuris beveik nesiskiria nuo originalaus

```
⊕ Form item: "bgresponse" = "js_disabled"
⊕ Form item: "pstMsg" = "1"
⊕ Form item: "dnConn" = ""
⊕ Form item: "checkConnection" = ""
⊕ Form item: "checkedDomains" = "youtube"
⊕ Form item: "Email" = "randomemail"
⊕ Form item: "Passwd" = "falsepassword"
⊕ Form item: "signIn" = "sign in"
⊕ Form item: "PersistentCookie" = "yes"
⊕ Form item: "rmShown" = "1"
```

Programišiams matomi vartotojo prisijungimo duomenys (*Spear-phishing* metodas)
(šaltinis: www.mcafee.com)

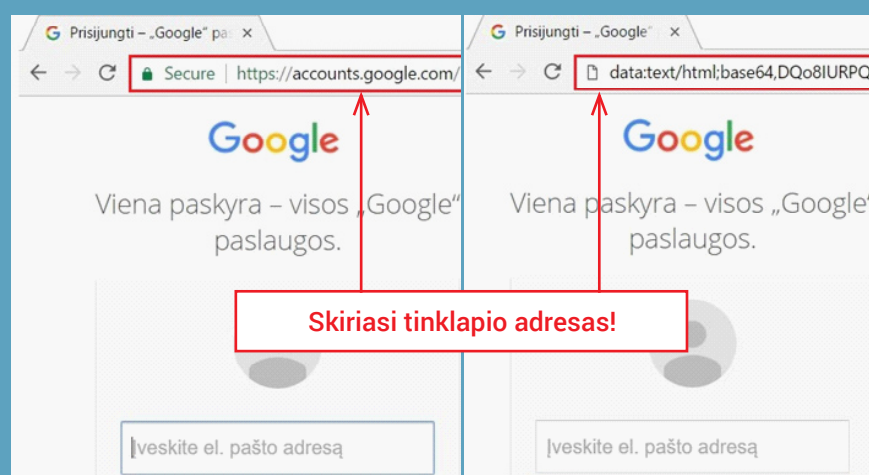
(pvz., www.gmail.com). Vartotojui įvedus prašomus duomenis, jie patenka programišiams ir tokiu būdu įgyjama prieiga prie vartotojo paskyros. Siekiant prasiskverbti į vartotojo kompiuterį, taip pat siunčiami elektroniniai laišakai su kenkėjiška programa užkrėstu priedu (dokumentu), kurį atvėrus vartotojo kompiuteryje iškarto įdiegiamas kenkėjiškas kodas. Išnaudojant esamus kompiuterio sistemos pažeidžiamumus, kenkėjiškas kodas programišiams leidžia išgauti tam tikrus vartotojo duomenis, geba fiksuoti klaviatūra įvedamą informaciją (pvz., prisijungimai, slaptažodžiai, susirašinėjimas ir pan.) ir leidžia įsilaužti į vartotojo kompiuterį, t. y. sudaro galimybę visiškai kontroliuoti vartotojo kompiuterį.

Naudojant *watering hole* metodą taikomasi į tikslinę vartotojų grupę. Pradžioje išsiaiškinami pasirinktos grupės pomėgiai internete ir, atsižvelgiant į juos, užkrečiamos tikslinės grupės atstovų lankomos interneto svetainės (pvz., įterpiant JavaScript ar HTML kenksmingą kodą). Vienam iš tikslinės grupės atstovų apsilankius tokioje svetainėje, tik šis vartotojas nukreipiamas į kitą kenkėjišką tinklapį. Vartotojo kompiuteris yra užkrečiamas ir programišiai įgyja prieigą prie vartotojo kompiuterio duomenų.

Palankias sąlygas vykdyti kibernetinį šnipinėjimą Lietuvoje ir išnaudoti Lietuvos kibernetinę infrastruktūrą (serverius, IP adresus) priešišškai veiklai kitose valstybėse sudaro kibernetinio saugumo pajėgumų stoka

valstybiniame ir privačiame sektoriuose ir plačios Lietuvos IT infrastruktūros galimybės – interneto paplitimas ir greitaveika, techninių duomenų centrų galimybės, daugelio visuomeninių paslaugų perkėlimas į IT erdvę bei galimybė už IT infrastruktūros nuomos paslaugas anonimiškai atsiskaityti elektronine valiuta. Naudoti elektroninę valiutą yra ypač patrauklu kibernetiniams įsilaužėliams, kurie neatskleisdami savo tapatybės gali Lietuvoje išsinuomoti IT serverius ir juos naudoti vykdyti APT tipo atakoms. IT infrastruktūros, esančios įvairiose užsienio valstybėse, naudojimas yra įprastinis APT grupuočių veiklos metodas siekiant anonimiškumo.

2016 m. buvo stebima stiprėjanti tendencija, kad kibernetinis šnipinėjimas vis dažniau naudojamas siekiant išgauti informacijos apie Vakarų valstybių politikus. Rusijos karinė žvalgyba, išnaudodama APT28 / Sofacy grupuotę, 2016 m. prasiskverbė į JAV demokratų partijos Nacionalinio komiteto kompiuterius ir pavošino surinktą jautrią informaciją, susijusią su rinkimais JAV. APT28 / Sofacy taip pat siekė prasiskverbti į ES parlamentarų, Vokietijos politikų, Lenkijos užsienio reikalų ministerijos darbuotojų kompiuterius. Su Rusija siejama grupuotė 2016 m. tiksliniais kibernetinio šnipinėjimo objektais pasirinko dalį Lietuvos Seimo narių. Panaudodami *spear phishing* metodą programišiai siekė užkrėsti Seimo narių naudojamus kompiuterius kenkėjiška programine

Tikrojo (kairėje) ir suklastoto (dešinėje) www.gmail.com tinklapių pavyzdys, į kurį nukreipiamas vartotojas, siekiant išgauti jo prisijungimo duomenis (*spear phishing* metodas). Pagrindinis vartotojui pastebimas skirtumas yra adresas tinklapio adreso laukelyje.

įranga ir perimti juose laikomą informaciją. Ataka buvo užkardyta, tačiau neatmestina, kad taikiniai galėjo būti pasirinkti ir daugiau Lietuvos politikų ar valstybės tarnautojų.

Atsižvelgiant į prieš Vakarų valstybes nukreiptą Rusijos veiklą kibernetinėje erdvėje, vertintina, kad, taikydamosi į Vakarų šalių politikus, Rusija siekia paveikti politinius procesus NATO valstybėse. Vienas Rusijos tikslų – panaudojant kibernetinėmis priemonėmis perimtą jautrią ar asmeninę informaciją, taikyti aktyviasias priemones ir diskredituoti Rusijai neparankius Vakarų politikus.

Kibernetinės atakos

2016 m. balandžio 9–21 d. Lietuva susidūrė su didelio masto kibernetiniais išpuoliais, nukreiptais daugiausia prieš valstybinį sektorį. DDoS atakos buvo nukreiptos prieš Seimo, Prezidentūros, KAM, VSD, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Užsienio reikalų ministerijos, kitų valstybės institucijų interneto svetaines, taip pat Vilniaus oro uosto, žiniasklaidos („Delfi“, „Alfa media“) interneto svetaines bei kitą svarbią Lietuvos kibernetinę infrastruktūrą. Atakomis buvo siekiama apriboti Lietuvos informacinę erdvę, neleisti gauti informacijos ir apriboti komunikaciją su išoriniu pasauliu globalioje informacinėje erdvėje (internete). Šią strategiją Rusija taikė konfliktų metu Gruzijoje (2008 m.) ir Ukrainoje (2014 m.), kai pasitelkiant kibernetinius pajėgumus buvo siekiama apriboti valstybių interneto ryšį. 2016 m. balandį vykusiomis kibernetinėmis atakomis buvo siekiama patikrinti Lietuvos atsakingų institucijų gebėjimą reaguoti į tokio pobūdžio incidentus ir įvertinti Lietuvos IT sistemų pažeidžiamumą.

Pasaulyje pastebėta tendencija, kad kibernetinių atakų taikiniais vis dažniau tampa ypač svarbi valstybių infrastruktūra. Pvz., prieš Ukrainos Ivano Frankivsko (2015) ir Kijevo (2016) elektros jėgaines buvo įvykdytos dvi kibernetinės

atakos, sutrikdžiusios elektros tiekimą daliai Ukrainos gyventojų. Šie išpuoliai dar kartą parodė, kaip kibernetinėmis priemonėmis galima sabotuoti valstybės kritinės infrastruktūros veiklą ir neigiamai paveikti visuomenės saugumą, ekonomiką bei gerovę. Tokių incidentų dažnėjimas rodo, kad vis dar per mažai užtikrinamas kritinės svarbos infrastruktūros, ypač susietos su SCADA sistemomis, saugumas.

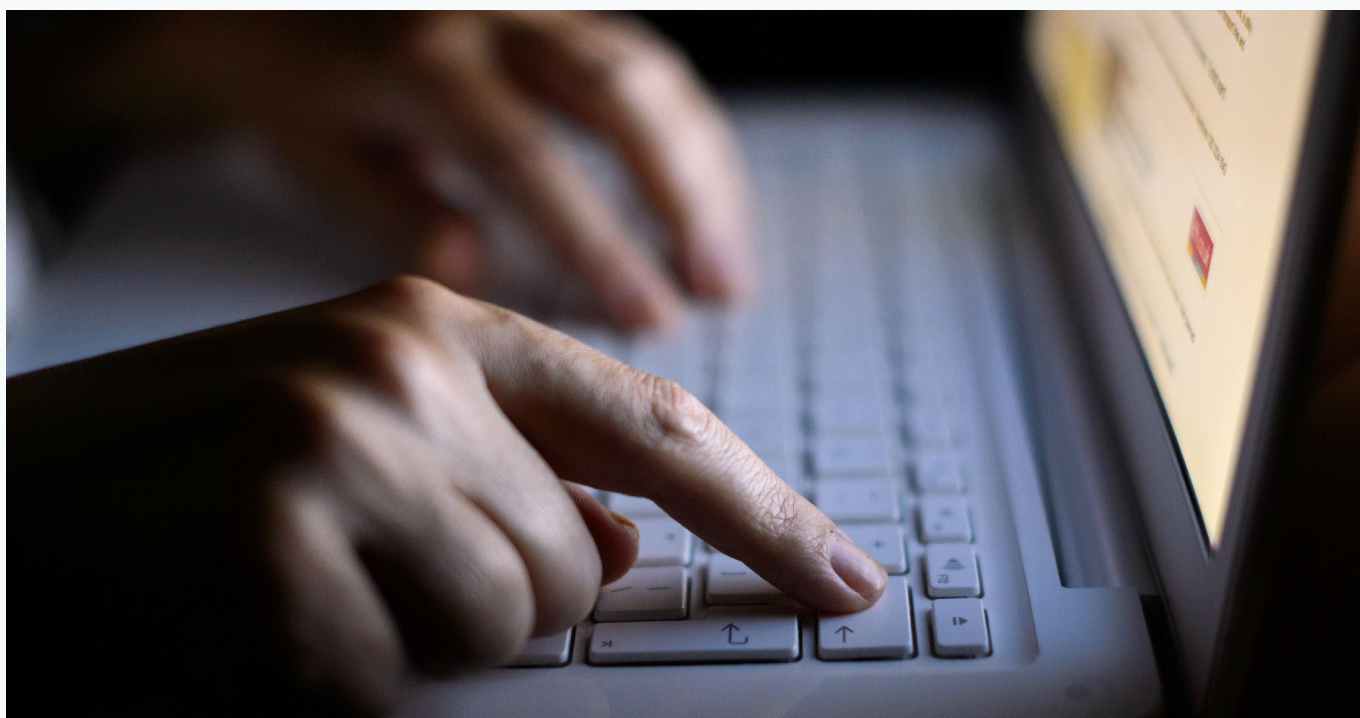
Lietuvoje sparčiai populiarėja daiktų interneto (DI) technologijos – išmanieji įrenginiai ir prietaisai, kuriais galima prisijungti prie interneto ir keisti informaciją. Išmanieji telefonai, televizoriai, laikrodžiai, spausdintuvai, išmaniosios būsto sistemos, eismo valdymo sistemos, išmanieji buitinės technikos prietaisai ne tik atveria naujų galimybių, bet ir sudaro sąlygas rasti kibernetinėms grėsmėms. Dauguma DI įrenginių galibūti užkrečiami kenksmingomis programomis ir išnaudojami DDoS tipo kibernetinėms atakoms vykdyti. Grėsmė gali kilti ir šiuose prietaisuose kaupiamai informacijai, kurią dažniausiai sudaro duomenys apie naudotojo kasdieninius įpročius ir veiklą.

Be kibernetinio šnipinėjimo, privačiam verslui didžiausia grėsmė vertintinos kriminalinių programišių naudojamos Ransomware tipo kenkėjiškos programos. Internetu plintančios

kenkėjiškos programos, panaudodamos įrenginių apsaugos trūkumus, užšifruoja prieigą prie vartotojo duomenų, o programiškai reikalauja pinigų už prieigos suteikimą. 2016 m. tokių atvejų pastebėta ir Lietuvos kibernetinėje erdvėje.

Valstybiniam sektoriui didžiausią grėsmę kibernetinėje erdvėje kels Rusija. Atsižvelgiant į plėtojamus Rusijos pajėgumus ir sėkmingas operacijas kibernetinėje erdvėje, vertinama, kad Rusijos aktyvumas kibernetinėje erdvėje didės. Lietuvos valstybinio sektoriaus IT sistemos išliks prioritetiniu kibernetinio šnipinėjimo taikiniu, tačiau bus taikomasi ir į privačią kritinę infrastruktūrą: telekomunikacijų įmones, pramonės objektuose įrengtas SCADA sistemas

ir kitus valstybinės reikšmės privačius objektus. Siekiant diskredituoti valstybę, kibernetinės atakos gali būti vykdomos po kiekvieno Rusijai neparankaus Lietuvos politinio sprendimo, viešo politinio pareiškimo ar Lietuvoje vykstančio didelės reikšmės tarptautinio renginio metu. Pažymėtina, kad kibernetinio šnipinėjimo grėsmė didės valstybės politikams bei stambaus verslo atstovams. Panaudodamos kibernetinę erdvę, Rusijos žvalgybos tarnybos ir toliau organizuos kibernetinio šnipinėjimo bei informacines operacijas prieš Lietuvos politikus, valstybės tarnautojus ir privačius asmenis, taip siekdamos paveikti Lietuvos vykdomą vidaus ir užsienio politiką.

Taip panaudojami išnuomoti serveriai daugelyje valstybių. Pvz., APT28 / Sofacy bandė šnipinėti Lenkijos užsienio reikalų ministeriją pasinaudodama vienoje iš Pietų Amerikos valstybių registruotu serveriu.

Aktyviosios priemonės – Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų bei kitų valstybės subjektų veiksmai, kuriais siekiama paveikti kitos valstybės užsienio politiką ir vidinius politinius procesus Rusijai palankia linkme.

DDoS ataka (*angl. Distributed Denial of Service*) – daugybės užklausų siuntimas iš vieno, kelių ar daug įvairių interneto taškų į informacinius išteklius (internetu svetaines, registrus, valdymo ir vadovavimo tinklus). Kai užklausų srautas suintensyvėja, paslauga (internetu svetainė) teikiama su pertrūkiais arba tampa visiškai neprieinama.

SCADA (*angl. Supervisory Control And Data Acquisition*) – kompiuterizuota, tinklais valdoma programuojama pramoninių procesų valdymo sistema.

KONSTITUCINIŲ PAGRINDŲ APSAUGA

Rusijos tėvynainių politika

Rusija, siekdama didinti įtaką posovietinėje erdvėje, įgyvendina vadinamąją tėvynainių politiką. Rusijos tėvynainių politika skiriasi nuo įprasto demokratinės valdžios požiūrio į užsienyje gyvenančius savo tautiečius. Tėvynainio statusas reiškia ne etninę priklausomybę rusų tautai, bet pirmiausia lojalumą dabartiniam Kremliaus režimui. Rusija savo tėvynainiais Baltijos valstybėse laiko ne tik rusus, bet ir jai lojalius rusakalbių baltarusių, lenkų, totorių, ukrainiečių, žydų ir kitų tautybių atstovus.

Tėvynainio statusas reiškia ne etninę priklausomybę rusų tautai, bet pirmiausia lojalumą dabartinio Kremliaus režimo interesams.

Pastaraisiais metais Rusija siekė didinti savo įtaką Lietuvos totorių bendruomenei. Rusija yra labai suinteresuota, kad užsienio valstybių totorių bendruomenėms atstovautų asmenys, kurie palankiai vertina Rusijos įvykdytą Krymo aneksiją. Šiuo metu plėtojamos iniciatyvos silpninti kai kurių dabartinių Lietuvos totorių lyderių įtaką ir kurti naujas, alternatyvias vietas totorių organizacijas. Dalis Lietuvos totorių jau seniai aktyviai dalyvauja Rusijos tėvynainių veikloje.

Aukšti Rusijos užsienio reikalų ministerijos pareigūnai neatsitiktinai viešai pabrėžia, kad Lietuvoje pažeidžiamos ne tik rusų, bet ir lenkų bendruomenės teisės. Rusija siekia į tėvynainių politikos darbotvarkę integruoti Lietuvoje nuolat keliamus reikalavimus suteikti išskirtines teises Vilniaus krašto lenkų bendruomenei. Suteikus išskirtines teises lenkų bendruomenei, būtų sudarytos prielaidos Rusijai ir jos įtakos grupėms

reikalauti tų pačių teisių ir galiausiai išskirtinio statuso rusų bendruomenėms visose Baltijos valstybėse. Šiuos Rusijos siekius patvirtina ir Rusijos ambasados Vilniuje koordinuojamų tėvynainių politinis bendradarbiavimas su Vilniaus krašto lenkų bendruomenei atstovaujančiais asmenimis.

Vienas iš būdų eskaluoti etninę įtampą Baltijos valstybėse yra nuolat ir nepagrįstai kaltinti jas pažeidinėjant tautinių bendruomenių teises. Rusijos finansuojami ir Lietuvoje veikiantys tėvynainių teisių gynėjai dalyvauja tarptautinių organizacijų (JTO, ESBO) žmogaus teisių gynimo forumuose ir kartu su Rusijos diplomatais kaltina Lietuvą pažeidinėjant tautinių bendruomenių teises.

Rusijos tėvynainių politikos tikslas Baltijos valstybėse yra formuoti Rusijos įtakos sklaidai palankią terpę ir silpninti šių valstybių socialinį integralumą kurstant etninę priešpriešą. Šią veiklą vykdyti yra lengviau uždaroje tautinėje bendruomenėje, todėl Rusija ir jos įtakos grupės Baltijos valstybėse siekia sukompromituoti bet kokius bandymus vykdyti integraciją skatinančias tautinių bendruomenių švietimo ir mokyklų pertvarkas (pvz., stiprinti valstybinės kalbos mokymą). Tokio pobūdžio pertvarkos kompromituojamos prilyginant jas siekiamas asimiliuoti tautines bendruomenes. Šis sąmoningas teigiamos integracijos sąvokos pakeitimas neigiama asimiliacijos sąvoka yra tipiškas Rusijos naudojamų propagandinių metodų pavyzdys.

Rusijai toliau išlieka svarbus „Maskvos namų“ Vilniuje projektas. Šio projekto perspektyvos turi palyginti didelę simbolinę ir praktinę reikšmę Rusijai kaip potencialus jos įtakos, tėvynainių politikos ir viešosios diplomatijos instrumentas. Iki šiol Rusijai nepavyko Lietuvoje įkurti jokios panašaus statusą turinčios institucijos (pvz., Rusijos užsienio reikalų ministerijai pavaldžios federalinės agentūros „Rossotrudničestvo“ Rusijos mokslo ir kultūros centro), todėl Rusijos užsienio reikalų ministerija ir Rusijos ambasada Vilniuje aktyviai rūpinasi „Maskvos namų“ projekto eiga.

2016 m. gruodį Vilniaus miesto apylinkės teismas panaikino „Maskvos namų“ statybų leidimą ir nustatė 3 metų terminą statyboms įsiteisinti. Tikėtina, kad 2017 m. Rusija imsis įvairių propagandinių ir neoficialių spaudimo priemonių, siekdama priversti Lietuvą užtikrinti, kad būtų leista įgyvendinti šį Rusijos įtakos sklaidai naudingą projektą.

Rusijos dvasinių judėjimų atstovų veikla

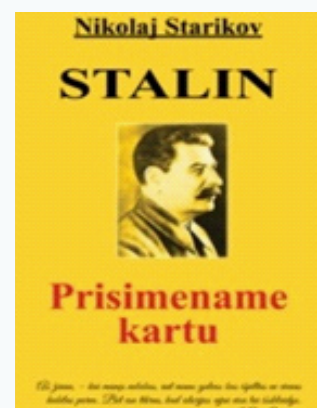
Lietuvoje veikia keletas „Rusijos dvasines vertybes“ (pvz., senovės slavų) propaguojančių judėjimų, kurie priskirtini „Naujosios eros“ (angl. New age) dvasinių judėjimų kryptčiai. Šie judėjimai siekia, kad greičiau prasidėtų naujoji neva dvasingos Rusijos era, jos atgimimas ir suklestėjimas. Naujoji Rusijos era dažnai siejama su Vakarų civilizacijos ir liberalios demokratijos žlugimu. Šių idėjų sklaida atitinka dabartinio Kremliaus režimo ideologiją, kuria siekiama Rusiją pateikti kaip alternatyvą Vakarams ir taip atkurti įtaką posovietinėje erdvėje.

Rusijos dvasinių judėjimų idėjos atitinka dabartinio Kremliaus režimo ideologiją – siekiama Rusiją pateikti kaip alternatyvą Vakarams ir taip atkurti įtaką posovietinėje erdvėje.

Prieš keletą metų tarp šių judėjimų pradėjo išsiskirti Valerijaus Sinelnikovo draugų klubas „Baltosios gulgės“ ir to paties pavadinimo leidykla.

2013 m. leidykla „Baltosios gulgės“ išleido N. Starikovo knygą lietuvių kalba „Krizė. Kaip tai daroma?“, 2016 m. – Staliną šlovinančią ir jo nusikaltimus menkinančią knygą „Stalin. Prisimename kartu“. Kilus ažiotažui Lietuvos žiniasklaidoje šią knygą buvo nustota pardavinėti, tačiau šv. Kalėdų proga leidykla „Baltosios gulgės“ pasiūlė padovanoti Staliną šlovinančią ir kitas šios leidyklos išleistas knygas Lietuvos viešosioms bibliotekoms. 2017 m. leidykla „Baltosios gulgės“ planuoja pristatyti dar vieną į lietuvių kalbą išverstą N. Starikovo knygą.

Ši leidykla populiarina ne tik Rusijos dvasinių judėjimų (pvz., V. Sinelnikovo, Vladimiro Megre, Sergejaus Lazarevo ir kt.) mokymą, bet ir žymaus Rusijos radikalo Nikolajaus Starikovo idėjas. Sovietų diktatoriui Stalinui simpatizuojantis konspirologas N. Starikovas kovoja prieš „anglosaksų sąmokslą“ ir įvairias Vakarų įtakos apraiškas Rusijoje. N. Starikovas buvo atvykęs į susitikimą su savo skaitytojais Vilniuje ir davė interviu Lietuvos rusakalbams skirtai žiniasklaidai.

N. Starikovas ir lietuvių kalba išleistos jo knygos

Dauguma Rusijos „Naujosios eros“ dvasinių judėjimų atstovų Lietuvoje vertintinos kaip mažai įtakos Lietuvos vidaus procesams turinčios Rusijos „minkštosios galios“ priemonės, apsiribojančios „Rusijos dvasinių vertybių“ sklaida. Rusijos propagandisto N. Starikovo knygų leidyba rodo, kad leidyklos „Baltosios gulbės“ atstovai pradeda veikti ne tik kaip Rusijos „minkštosios galios“ priemonė, bet ir įgyvendinti ardomojo pobūdžio Rusijos ideologinę politiką, kuria siekiama menkinti Lietuvos valstybingumą. Vienas Lietuvos valstybingumo menkinimo būdų yra teigiamo sovietų (taip pat ir Stalino) vaidmens Lietuvos raidai formavimas, sovietų okupacijos ir nusikaltimų neigimas.

Rusijai palankūs visuomeniniai judėjimai ir politinės partijos

Lietuvoje veikia keletas Rusijai palankių visuomeninių organizacijų ir politinių partijų, kurios atkartoja Rusijos propagandos klišes. Jos skleidžia antivakarietiškas idėjas, protestuoja prieš NATO pajėgų dislokavimą ir karines pratybas, menkina Rusijos grėsmę ir kaltina Lietuvą esant rusofobišką. Kai kurie šių organizacijų atstovai propaguoja Rusijos interesams naudingą „neutraliteto“ strategiją Lietuvos saugumo ir užsienio politikoje, ragina nesikišti į Vakarų bei Rusijos konfliktą ar net išstoti iš NATO. Teigiama, kad tik taip galima išvengti Rusijos grėsmės Lietuvos suverenitetui.

Atsižvelgiant į saugumo aplinką, Rusijos karinės galios stiprinimą ir jos naudojimą atkuriant savo įtaką posovietinėje erdvėje, Lietuva, laikydamasi „neutraliteto“ strategijos, ilgainiui patirtų tokias pačias pasekmes kaip Baltarusija ir grįžtų į Rusijos įtakos zoną.

Rusijai palankūs visuomeniniai judėjimai ir politinės partijos, siekdamos populiarinti savo idėjas, organizuoja įvairias protesto akcijas. Vienu iš paskutinių tokio pobūdžio renginių pavyzdžių galima laikyti 2017 m. sausio 16 d. Vilniuje prie Seimo vykusią akciją „Už taiką ir teisingumą“, kurioje pasisakė Socialistinio liaudies fronto ir Kovotojų už Lietuvą sąjungos atstovai. Renginio data buvo specialiai suderinta su tą pačią dieną prieš 8 metus prie Seimo vykusiomis riaušėmis. Akcijos dalyviai paskelbė peticiją, kurioje reikalaujama, kad Lietuvos valdžios atstovai pradėtų išstojimo iš NATO procesą.

Kol kas šių organizacijų skleidžiamos idėjos netapo populiarios Lietuvos visuomenėje. Tai rodo ir 2016 m. Seimo rinkimai, kuriuose nesėkmingai pasirodė Rusijai palankios partijos ir kai kurie asmenys. Nors Rusijai palankios organizacijos ir politinės partijos yra neįtakingos, jų atstovai yra efektyviai išnaudojami Kremliaus kontroliuojamos propagandinės žiniasklaidos formuojant įvaizdį, kad Lietuvoje veikia Rusijos užsienio politiką remiantys pilietinės visuomenės atstovai ir politikai.

Rusijai palankios Lietuvos visuomeninės organizacijos ir politinės partijos propaguoja Rusijos interesams naudingą vadinamąją „neutraliteto“ strategiją Lietuvos saugumo ir užsienio politikoje – ragina nesikišti į Vakarų bei Rusijos konfliktą, išstoti iš NATO, nes esą tik taip galima išvengti Rusijos grėsmės Lietuvos suverenitetui.

Kraštutinių ideologijų ir ekstremizmo apraiškos Lietuvoje

Autonominų nacionalistų grupė eitynėse Lietuvoje

2016 m. kraštutinių dešiniųjų ideologijas propaguojančios organizacijos ir grupės Lietuvoje, skirtingai nei kai kuriose kitose Europos valstybėse, nesugebėjo padidinti savo politinių nuostatų populiarumo visuomenėje. Tokią situaciją nulėmė eskalacijai tinkamų temų, tokių kaip stipri tarptautinė įtampa ar didelio masto išorinė imigracija, nebuvimas ir pačių kraštutinių dešiniųjų susiskaldymas bei tarpusavio konfliktai.

2016 m. Kaune susiformavo autonominio nacionalizmo ideologiją propaguojanti grupė. Nors Lietuvoje tai yra naujas reiškinys, tačiau Europoje panašūs judėjimai jau veikia nuo 2003 metų. Autonominiai nacionalistai savo retorikoje kraštutinį nacionalizmą ir ksenofobiją derina su antikapitalistinėmis nuostatomis. Šios į maištaujantį jaunimą orientuotos ideologijos propaguotojai iš savo politinių oponentų kairiųjų ekstremistų perėmė didžiąją dalį veiklos bei propagandos skleidimo metodų, simbolikos ir aprangos elementų. Lietuvoje veikiančiai

autonominų nacionalistų grupei priskiriami asmenys per apžvelgiamą laikotarpį palaikė ryšius su Jungtinėje Karalystėje veikusia dešiniųjų ekstremistų organizacija „National Action“, kuri 2016 m. gruodžio mėnesį buvo uždrausta, remiantis terorizmo prevencijos teisės aktais.

2016 m. Lietuvoje nebuvo nustatyta Rusijos karinę agresiją remiančių ir antikonstitucinę veiklą vykdančių ekstremistinių grupių, tačiau yra tam tikrų požymių, kad tokio pobūdžio grupės gali susiformuoti ateityje. Konfliktas Ukrainoje ir dėl to kilęs ažiotažas Lietuvos žiniasklaidoje bei visuomenėje labiau konsolidavo Kremliaus režimo kariniams veiksams pritariančius asmenis Lietuvoje. Tai buvo ypač pastebima socialiniuose tinkluose, kuriuose padaugėjo Rusiją palaikančių akcijų ir net atvirai Rusijos imperiniam mesianizmui simpatizuojančių asmenų pareiškimų. Nustatyta, kad dalis šių asmenų yra buvę sovietų kariškiai ir milicijos darbuotojai, kiti šiuo metu priklauso įvairiems kovos menų, šaudymo ir karinio sporto žaidimų klubams. Tokios jų ideologinės nuostatos ir veiklos pobūdis yra prielaida atsirasti nedidelėms prokremlinėms ekstremistinėms grupėms. Šių grupių nariai, politinių tikslų galintys siekti smurtiniais veiksmais, taptų potencialiais prieš Lietuvą nukreiptos Rusijos hibridinės agresijos dalyviais.

„National Action“ renginys Jungtinėje Karalystėje

KRIZIŲ REGIONAI IR TERORIZMAS

Vidurio Rytai ir Šiaurės Afrika

2016 m. Sirijos konfliktas vyko valdančiajam režimui palankia linkme. Irano ir Rusijos palaikomos provyriausybinės pajėgos iškovojė didžiausią pergalę nuo pat konflikto pradžios – išstūmė sukilėlius iš strategiškai svarbaus Alepo miesto. Po šio pralaimėjimo didžioji dalis sukarintos opozicijos pajėgų lieka įsitvirtinusios vakarinėje Idlibo provincijoje, kuri tapo pagrindine jų baze. Šioje provincijoje dominuoja islamistų grupuotės, įskaitant ir džihadistus. Tai itin paranku Sirijos režimui ir Rusijai, kurie siekia įtikinti tarptautinę bendruomenę ir ypač Vakarų valstybes, kad kovoja ne su sukilėliais, o su teroristais. Sukarinta opozicija išlieka susiskaldžiusi. Dažnėja atskirų grupuočių kovos dėl įtakos bei resursų ir tai trukdo joms efektyviai priešintis režimo pajėgoms. Nepaisant to, sukilėliams pakanka ideologinės motyvacijos tęsti kovą. Be to, nei viena iš konfliktuojančių šalių nėra nusiteikusi rimtai derėtis dėl taikos. Dėl to konflikto pabaiga 2017 m. mažai tikėtina.

Rusija tęsė karinę operaciją Sirijoje ir jos strategija nekito: prisidengiant kova su terorizmu, Rusijos pajėgos teikė paramą režimui kovoje su sukilėliais. Su ISIL buvo kovojama tik epizodiškai, nors viešojoje erdvėje Rusijos pareigūnai ir Kremlui lojali žiniasklaida nuolat pabrėždavo, kad būtent kova su ISIL yra pagrindinis Rusijos tikslas. Dėl operacijos Sirijoje per kiek daugiau nei vienerius metus Maskvai pavyko išgelbėti Sirijos režimą nuo žlugimo, padidinti įtaką regione, pademonstruoti karinius pajėgumus ir naują ginkluotę. Tačiau Kremlius nepasiekė vieno iš svarbiausių tikslų – nepavyko priversti Vakarų valstybių tiesiogiai bendradarbiauti Rusijos primestomis sąlygomis. Šiuo metu Rusija ir jos

remiamas režimas kontroliuoja konflikto eigą, todėl Maskvai nėra poreikio labiau įsitraukti į konfliktą.

2016 m. Sirijoje ir Irake tarptautinė koalicija ir vietos partneriai toliau sėkmingai kovojo su ISIL. Per praėjusius metus grupuotė neteko 23 % teritorijos, įskaitant svarbius Ramadžio ir Faludžos miestus. Rugpjūčio mėn. intervenciją Sirijoje pradėjusiai Turkijai pavyko išstumti ISIL kovotojus iš Sirijos ir Turkijos pasienio ir taip ISIL pseudovalstybę („kalifatą“) atkirsti nuo išorinio pasaulio. Irako saugumo pajėgos išlaisvino pusę antrojo pagal dydį šalies miesto Mosulo, o Sirijos kurdai ir jų partneriai pradėjo ISIL „kalifato“ sostinės Rakos puolimą. Net keliais frontais vienu metu puolamas „kalifatas“ atsidūrė ties žlugimo riba, o grupuotė neturi pakankamai pajėgumų tam, kad galėtų sėkmingai gintis ilgą laiką.

Net ir susidurdama su milžinišku spaudimu Sirijoje ir Irake bei pralaimėdama vieną mūšį po kito, ISIL daug dėmesio skiria teroristinei kampanijai regiono valstybėse. Grupuočiai patiria išpuolius bei ragina savo sekėjus veikti savarankiškai. Taip ISIL stengiasi gauti kuo daugiau dėmesio viešojoje erdvėje ir sušvelninti neigiamą pralaimėjimų poveikį savo įvaizdžiui ir kovotojų motyvacijai.

2016 m. itin prasta saugumo situacija išliko Libijoje. Jungtinių Tautų pastangomis sudaryta Nacionalinės vienybės vyriausybė nesugebėjo suvienyti skirtingų politinių stovyklų ir pati atsidūrė ant žlugimo ribos. Libijos de facto skilimas į atskiras Vakarų ir Rytų dalis įsitvirtina, o didžiausią galią išlaiko atskiros ginkluotos kovotojų grupuotės. Rytinėje dalyje stipriausias pajėgas turintis gen. Khalifa Haftaras siekia įvesti

karinį valdymą, ieškodamas paramos taip pat ir Rusijoje. ISIL atšaka Libijoje po intensyvios karinės operacijos prarado turėtas teritorijas Sirto mieste. Tačiau tarpusavio kovos, sugebančių efektyviai veikti politinių ir saugumo institucijų nebuvimas sudaro sąlygas toliau burtis ir veikti įvairioms radikalioms ginkluotoms grupėms, keliančioms grėsmę regiono valstybių saugumui. Besitęsiant konfliktui Libijoje, klesti nusikalstamumas, kontrabanda ir nelegalios migracijos verslas iš Afrikos šalių per Libiją į Europą.

Tarptautinis terorizmas

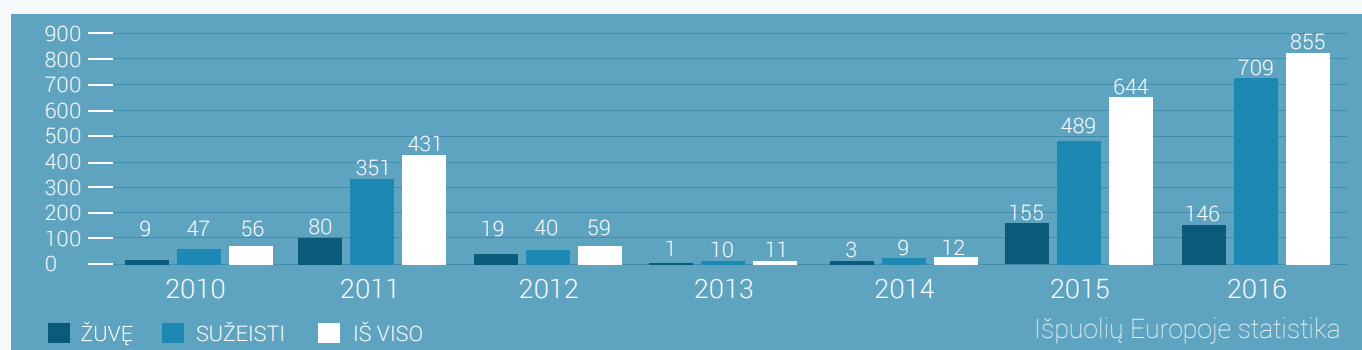
2016 m. terorizmo grėsmė Europoje išliko didelė – ISIL nariai vykdė suplanuotas didelio masto atakas ir pavienius išpuolius prieš civilius gyventojus ir teisėsaugos pareigūnus Belgijoje, Prancūzijoje ir Vokietijoje (žr. diagramą).

2016 m. Europoje išaugo antiteroristinių operacijų, teroristinius išpuolius planavusių ir logistinę pagalbą jiems teikusių suimtų ekstremistų skaičius. Nepaisant pralaimėjimų Sirijoje ir Irake, ISIL turi ketinimų ir pajėgumų suplanuoti bei vykdyti didelio masto teroro aktus Europoje. Jos prioritetiniai taikiniai Europoje yra aktyviausios tarptautinės antiteroristinės koalicijos šalys – Prancūzija, Jungtinė Karalystė,

Belgija ir Vokietija.

Konfliktų regionuose Sirijoje ir Irake kovinės patirties įgiję ISIL nariai, siekiantys grįžti į Europą, kelia tiesioginę teroro aktų grėsmę. Iš 5 tūkst. europiečių ekstremistų į Europą jau grįžo daugiau nei 1 700 asmenų. Dalis iš daugiau nei 2 tūkst. europiečių ISIL narių, likusių konfliktų regionuose, gali mėginti grįžti į Europą, bežlungant ISIL paskelbtam „kalifatui“ Sirijoje ir Irake bei jo „provincijai“ Libijoje. Dalis ISIL narių gali mėginti apsimesti pabėgėliais, pasinaudoti migrantų kontrabandos keliais bei suklastotais dokumentais.

Kaip veikia ISIL propaganda?

Siekdama verbuoti naujus narius ISIL leidžia propagandinius žurnalus („Dabiq“, „Rumiyah“, „Dar Al Islam“ ir kt.), kitą garso ir vaizdo medžiagą, tekstines žinutes, kuria skatinančias kovoti dainas – „nasheed“. ISIL propaganda paskleidžiama per populiarius socialinius tinklus (pvz., „Facebook“, „Twitter“ ir kt.), ekstremistų forumus ir tinklaraščius, kad pasiektų kuo didesnę auditoriją. ISIL nariui užmezgus kontaktą su radikalizuotu asmeniu, jis nukreipiamas į uždaras bendravimo platformas (pvz., „Telegram“), kuriose skatinama įvykdyti teroro aktą, patariama dėl taikinių, ginklų įsigijimo, logistikos ir taktikos.

Ekstremistų iš Europos išvykimas į ISIL „kalifatą“, teroro aktų planavimas ir rėmimas parodo dalies musulmonų, gyvenančių įvairiose Europos šalyse, radikalizaciją. Dalies musulmonų radikalizacijai įtaką ilgą laiką darė kai kurių islamistinių organizacijų, judėjimų ir pavienių imamų propaguojamas priešiškus Vakarams, radikali os islamo interpretacijos sklaida, o radikalizaciją sustiprino ilgalaikis konfliktas Sirijoje ir Irake bei ISIL propaganda.

Teroristinė organizacija „Al Qaeda“ (AQ) kelia grėsmę Europos valstybių saugumui. Nors 2016 m. AQ teroro aktų Europoje nesurengė, AQ skleisdama propagandą skatino vykdyti asmeninius išpuolius Europoje, AQ padaliniai vykdė išpuolius prieš Europos šalių objektus Afrikoje.

ISIL rekomenduojama teroristinė taktika

Terorizmo grėsmės Lietuvai ir jos piliečiams

ES ir NATO narė Lietuva yra galimas islamistinių teroristų taikiny, tačiau neprioritetinis. 2016 m. Lietuvoje neveikė radikalią islamistinę ideologiją išpažįstančios teroristinės organizacijos, neužfiksuota teroristų grasinimų vykdyti teroro ataką prieš Lietuvą, nėra duomenų apie iš Lietuvos išvykusių mūsų šalies piliečių dalyvavimą Sirijos ir Irako konfliktuose.

Bendras Lietuvos musulmonų bendruomenės radikalizacijos lygis išliko žemas. 2016 m. fiksuoti nesėkmingi užsieniečių musulmonų bandymai daryti įtaką Lietuvos musulmonų bendruomenei ir keisti Lietuvoje gyvenančių totorių islamo tradicijas. Totorių dominavimas Lietuvos musulmonų bendruomenėje ir vadovavimas jos religiniam gyvenimui riboja radikalizacijos sklaidos Lietuvoje galimybes.

2016 m. toliau augo terorizmo grėsmė Egipte ir Turkijoje – Lietuvos piliečių pamėgtose turizmo šalyse. 2016 m. sausį Egipto Hurgados kurorto viešbutyje, kuriame ilsėjosi ir Lietuvos piliečiai, radikaliai islamistinei ideologijai pritariantys, peiliais ginkluoti asmenys užpuolė Europos valstybių turistus. Egipte išpuolius prieš valdžią vykdė „ISIL Sinajaus provincija“ pasiskelbusi teroristinė grupuotė, sieianti pakenkti šalies ekonomikai reikšmingam turizmo sektoriui, taip pat Europos valstybių objektams.

2016 m. terorizmo grėsmė ypač išaugo Turkijai, įsitraukusiai į karinę kampaniją prieš ISIL Sirijoje. ISIL teroristiniai išpuoliai Turkijoje padažnėjo, išsiplėtė jų geografinė aprėptis (atakos Stambule, Ankaroje, turistinėse vietose, kurdų gyvenamose teritorijose, regionuose, besiribojančiuose su Sirija) ir taikiniai (turistai, transporto sektorius). 2015 m. žlugus paliauboms išpuolius prieš Turkijos valdžią ir saugumo pajėgas nuolat vykdo teroristinė separatistinė „Kurdistano darbininkų partija“ ir jos padaliniai, perspėjantys turistus nevykti į Turkiją.

Nelegali migracija

Po ES susitarimo su Turkija dėl migrantų grąžinimo ir Vakarų Balkanų kelio uždarymo 2016 m. nelegalios migracijos srautai į Europą sumažėjo. Per 2016 m. Europą pasiekė beveik dviem trečdaliais mažiau nelegalių migrantų nei per 2015 m. – apie 364 tūkst. migrantų (2015 m. – daugiau nei 1 milijonas). 2016 m. dominavo du migracijos į Europą maršrutai – centrinis Viduržemio jūros (Libija–Italija) ir rytinis Viduržemio jūros (Turkija–Graikija).

2016 m. didelio nelegalių migrantų skaičiaus persikėlimas į ES valstybes kėlė problemų Europos valstybių saugumui. 2015–2016 m. prastai kontroliuojamais migrantų srautais bei asmens tapatybės identifikavimo trūkumais pasinaudojo teroro aktus Paryžiuje, Briuselyje ir Berlyne įvykdę ISIL nariai ir jų ideologijos rėmėjai. Teroristų naudojimas migracijos srautais nėra pastovus ir masinis, tačiau tikėtina, kad ir daugiau ISIL narių apsimitę pabėgėliais atvyko į ES. Be to, radikalių grupių propaganda gali paveikti ir dalį migrantų, nusivylusių dėl neišsipildžiusių lūkesčių

ir nelinkusių integruotis į vietos visuomenes.

2016 m. dėl nelegalios migracijos į Europą masto aktyvėjo Europos šalių kraštutinių dešiniųjų ir kairiųjų organizacijų, siekiančių išnaudoti šią krizę savo ideologijai skleisti, veikla (protestai, demonstracijos, vandalizmo aktai). Migracijos temą savo propagandoje aktyviai naudojo ir Rusija, siekianti skaldyti ES, mažinti jos dėmesį Ukrainos ir kitiems Rytų partnerystės klausimams.

Prieglobsčio prašytojų perkėlimas į Lietuvą

ES šalys pagal susitarimą dėl prieglobsčio prašytojų perkėlimo iš Graikijos ir Italijos kol kas neįvykdė kvotų (perkelta apie 10 tūkst. migrantų iš daugiau nei 160 tūkstančių). Iki 2016 m. pabaigos į Lietuvą iš Graikijos ir Turkijos buvo perkelta 210 prieglobsčio prašytojų. Patikrinus informaciją apie prieglobsčio prašytojus, daliai asmenų, kurių ketinimai vykti į Lietuvą buvo nesusiję su saugaus prieglobsčio paieškomis ar kurių buvimas Lietuvoje keltų grėsmę nacionaliniam saugumui, rekomenduota neleisti atvykti į šalį.

2015–2016 m. didelio nelegalių migrantų skaičiaus persikėlimas į ES valstybes kėlė problemų Europos valstybių saugumui

IŠVADOS IR PROGNOZĖS

* Svarbiausias Kremliaus tikslas 2017 m. yra užtikrinti režimo stabilumą ir sudaryti palankias aplinkybes perrinkti V. Putiną kitai prezidento kadencijai.

Griežtesnė vidaus procesų kontrolė didina tikimybę, kad Rusija tęs agresyvią užsienio politiką, kuri padeda efektyviai kompensuoti potencialų visuomenės nepasitenkinimą socialine ir ekonomine padėtimi. Rusijai palankios tarptautinės tendencijos sudaro sąlygas Kremliui kištis į užsienio valstybių vidaus politiką ir griauti Vakarų vienybę. Vis daugiau galios sutelkiama V. Putino rankose, todėl auga neprognozuojamų veiksmų rizika. 2017 m. Rusija, siekdama sustiprinti savo kaip pasaulinės galios statusą arba padidinti paramą režimui, gali imtis naujų užsienio politikos avantiūrų.

* Tikėtina, kad artimoje (iki 2 metų) perspektyvoje A. Lukašenkos režimas tęs daugiavektoriinę užsienio politiką.

Plėtodamas santykius su Vakarais, Minskas demonstruos, kad Rusija yra pagrindinė jo sąjungininkė, tačiau ne vienintelė partnerė. Rusija, siekdama išsaugoti Eurazijos ekonominės sąjungos veiksnio regimybę, bus suinteresuota teikti tiesioginę ir netiesioginę paramą Baltarusijai, tačiau tik užsitikrinusi realią Baltarusijoje vykstančių procesų kontrolę. Tokiu būdu Rusija sieks nekartoti Ukrainoje nepasiteisinusios strategijos, sudariusios sąlygas nusigręžti nuo Rusijos. Tikėtina, kad artimoje ir vidutinėje (nuo 2 iki 5 metų) perspektyvoje Rusija stiprins įtaką Baltarusijoje, jos pozicija Baltarusijos atžvilgiu griežtės. Dėl gerai išplėtotų Rusijos įtakos svertų Baltarusijoje neatmestina provokacijų ar tyčinių incidentų galimybė Lietuvos ir Lenkijos pasienyje karinių mokymų „Zapad 2017“ metu.

* Rusijos ir Baltarusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų keliamos grėsmės ir iššūkiai Lietuvos nacionaliniam saugumui didės.

Didžiausią žvalgybinę grėsmę ir artimoje, ir ilgalaikėje (nuo 5 iki 10 metų) perspektyvoje Lietuvai kels Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų iš Rusijos teritorijos vykdoma veikla bei kibernetinis šnipinėjimas. 2017 m. Baltarusijos žvalgybos tarnybos tęs Lietuvos teisėsaugos ir krašto apsaugos sistemos pareigūnų verbavimą, kitų Baltarusijos interesams galinčių pasitarnauti asmenų paiešką bei glaudžiai bendradarbiaus su Rusijos žvalgybos tarnybomis.

* Rusijos pastangos (AAE atveju – veikiant kartu su Baltarusija) įgyvendinti projektus Baltijos regione ir bandymai išsaugoti silpstančias „Gazprom“ pozicijas Lietuvoje rodo pasiryžimą išlaikyti Rusijos įtaką Baltijos šalyse. Tikėtina, kad artimoje perspektyvoje Rusijos transporto politika išliks nepalanki Lietuvos transporto sektoriui, nes bus siekiama toliau mažinti krovinių srautus per Baltijos šalis, kartu bandant didinti jų konkurenciją bei skatinti galimus nesutarimus.

* Artimoje perspektyvoje Rusija dėl įtemptos geopolitinės padėties nemažins informacinių atakų prieš Lietuvą intensyvumo. Pagrindiniai Rusijos propagandinių projektų ir žiniasklaidos priemonių taikiniai bus Lietuvos gynybos, NATO pajėgų dislokavimo klausimai, Lietuvos istorija ir energetinė politika. Labai tikėtina, kad Rusija daug dėmesio skirs projektams lietuvių kalba ir aktyvins savo veiklą internete (per portalus, socialinius tinklus). Informacinėmis priemonėmis bus bandoma paveikti Lietuvos visuomenę ir sprendimų priėmėjus, kad Lietuvos vykdoma vidaus ir užsienio politika atitiktų Rusijos interesus.

* Lietuvos valstybinio sektoriaus IT sistemos išliks prioritetas Rusijos kibernetinio šnipinėjimo taikiny, tačiau bus taikomasi ir į privačią gyvybiškai svarbią infrastruktūrą. Kibernetinės atakos gali būti vykdomos po kiekvieno Rusijai neparankaus Lietuvos politinio sprendimo ar Lietuvoje vykstančio didelės reikšmės tarptautinio renginio metu.

* Rusijos įtaką Lietuvos visuomeniniams procesams padės išlaikyti neigiamas Rusijos propagandos poveikis Lietuvos tautinėms bendruomenėms. Pasinaudodama šia situacija Rusija toliau sieks silpninti Lietuvos socialinį integralumą. Rusijai palankios politinės jėgos bandys vienyti antivakarietiško vertybių pagrindą, tačiau mažai tikėtina, kad 2017 m. jos įgis žymiai didesnę įtaką Lietuvos politiniams procesams. Kraštutinių ir ekstremistinių ideologijų rėmėjų grupės 2017 m. išliks negausios ir daugiausia apsiribos propagandos kampanijų organizavimu.

* Artimoje perspektyvoje ISIL suplanuotų ir jos ideologijos paveiktų pavienių asmenų teroristinių išpuolių grėsmė Europoje išliks didelė. ISIL pralaimint Irake ir Sirijoje, dalis ISIL narių gali mėginti grįžti į Europą naudodamiesi nelegalių migrantų keliais. AQ taip pat gali planuoti teroro aktus Europoje. Artimoje ir vidutinėje perspektyvoje teroro aktų tikimybė Lietuvos piliečių mėgstamose turistinėse šalyse Egipte ir Turkijoje išliks didelė.

* Artimoje ir vidutinėje perspektyvoje terorizmo grėsmės Lietuvoje lygis išliks žemas, tačiau neatmestina, kad Lietuva kaip Šengeno erdvės šalis gali tapti viena iš teroristų tranzito valstybių. Vidutinėje perspektyvoje Lietuvos musulmonų radikalizacijos lygis išliks žemas, tačiau užsienio musulmonų mėginimai daryti įtaką vietos musulmonų religiniam gyvenimui gali pakenkti Lietuvos musulmonų bendruomenės stabilumui.